

תּוֹשֶׁבֵי
שְׁוֹט אָדָר
רוֹשׁ חֹדֶשׁ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

VESELÝ SVÁTEK PURIM

Nejstarší zobrazení lidí v purimových kostýmech. (Rukopisná kniha *Sefer zmanim*, Itálie 1470)

חג פורים שמח

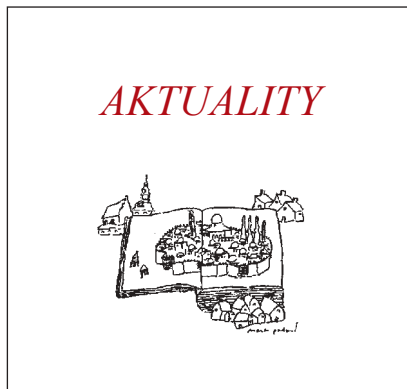
OBĚTEM HOLOKAUSTU

Dne 27. ledna 2021 se uskutečnily tři významné vzpomínkové akce v Praze, Terezíně a Jeruzalémě. Vzhledem k aktuální nepříznivé epidemiologické situaci a s ohledem na krizová opatření Vlády ČR proběhly v on-line prostoru a byly tak přístupné pro více zájemců.

Při příležitosti Dne památky obětí holokaustu a předcházení zločinům proti lidskosti uspořádaly FŽO v ČR a NFOH ve spolupráci s Kanceláří Senátu a pod záštitou předsedy Senátu PČR Miloše Vystrčila 27. února v hlavním sále Senátu vzpomínkové setkání, které zpravodajský kanál ČT24 vysílal v přímém přenosu. Součástí setkání byly projevy předsedy Senátu, předsedy Poslanecké sněmovny Radka Vondráčka, bývalé vězeňkyně terezínského ghetta Michaely Vidlákové, předsedy Výboru pro odškodnění romského holokaustu Čenka Růžičky a předsedy FŽO Petra Papouška. Projevy doplnily koncertní skladby Gideona Kleina v podání Davida Dorůžky, Roberta Fischmanna a Martina Nováka.

Téhož dne se uskutečnilo česko-izraelské on-line setkání s názvem International Holocaust Memorial Day: Remembering, Perpetuating and Pursuing Justice, přenášené z Terezína a Jeruzaléma. Cílem setkání, organizovaného izraelským ministerstvem zahraničních věcí, ministerstvem pro sociální rovnost a českým ministerstvem zahraničních věcí, byla veřejná podpora přeživším holokaustu v době celosvětové pandemie. Za Izrael se setkání zúčastnili prezident Reuven Rivlin, ministr zahraničních věcí Gabi Aškenazi a ministr pro sociální rovnost Jicchak Šmulí. Za Českou republiku promluvil prezident Miloš Zeman, ministr zahraničních věcí Tomáš Petříček a zvláště zmocněnec pro holokaust Robert Řehák, lídr většiny amerického Senátu Charles Schumer a místopředsedkyně Evropského parlamentu Nicola Beerová. Setkání bylo vysíláno na facebookovém profilu Ministerstva zahraničních věcí ČR v anglickém jazyce.

Jako každoročně uspořádaly Židovské muzeum v Praze a Židovská obec v Praze také tradiční slavnostní koncert ve Španělské synagoze. Účastníky přivítal ředitel Židovského muzea Leo Pavlát, projev pronesl předseda Židovské obce v Praze František Bányai. Na programu byly skladby Hanse Krásky, Josefa Myslivečka a Maurice Ravela v provedení Doležalova kvarteta. Součástí

koncertu byla také krátká virtuální prohlídka Španělské synagogy a její nové expozice. Koncert byl přenášen přes YouTube kanál Židovského muzea v Praze. *fzo*

ZNEUŽITÍ SYMBOLU

Zhruba padesátka lidí v pátek 8. ledna na Václavském náměstí vyslechla více než hodinové pásmo proslavů, ve kterých mluvčí kritizovali vládní omezení zavedená proti epidemii covidu-19 a také očkování proti této nemoci, někteří zpochybňovali samotnou existenci koronaviru. Několik z nich mělo na kabátech jako symbol odporu proti očkování šestcípou Davidovu hvězdu, kterou nacisté označovali židovské obyvatele, s nápisem „Neočkovány“.

Zneužití symbolu židovství odsoudil velvyslanec Izraele v České republice Daniel Meron. „Použití Davidovy hvězdy při protestech proti očkování je ostudou a urážkou paměti obětí holokaustu,“ vyjádřil se prostřednictvím Twitteru.

Za nevkusnou formu protestu ji pak označil také předseda ODS Petr Fiala, senátor Pavel Fischer a starosta Řeporyjí Pavel Novotný. Korespondent britské BBC v Praze Rob Cameron napsal na Twitteru: „Čeští covidioti/antivaxeři objevili nové dno idiocie a omezenosti.“ FŽO a NFOH vydaly k incidentu následující prohlášení:

„Federace židovských obcí v České republice a Nadační fond obětem holokaustu odsuzují exemplární zneužití a relativizaci symbolu holokaustu spojeného s utrpením milionů lidí. Je evidentní, že je třeba naši společnost neustále vzdělávat a doporučit všem, co se k tak nízkým projevům uchylují, navštívit místa spojená s nacistickou genocidou u nás i v zahraničí. Děkujeme všem, kteří veřejně tyto projevy odsoudili během dnešního šabatu.“ *ta*

PROPAGACE NACISTŮ

Policie ukončila vyšetřování případu prodeje propagačních předmětů s nacistickou tematikou v nakladatelství Naše vojsko a podala návrh na obžalobu. Státní zástupce se nyní s věcí seznámí a po jejím prostudování rozhodne o podání obžaloby nebo vyřízení věci jinak.

Na nakladatelství podal loni v květnu trestní oznámení předseda Nadačního fondu obětem holokaustu Michal Klíma. K trestnímu oznámení se přidaly i další organizace. Prodej kalendáře kritizovali také izraelský a německý velvyslanec v ČR. Ministerstvo vnitra vypovědělo nakladatelství smlouvu o nájmu pro sklad, pražský magistrát už v dubnu vypověděl smlouvu prodejně nakladatelství na Andělu. Nakladatelství v současnosti na svých stránkách již propagační předměty s nacistickými vůdci nenabízí. *wz*

HERMETICKÉ UZAVŘENÍ

Izrael zrušil na konci ledna veškerou osobní leteckou dopravu na svých letištích ve snaze zpomalit šíření nového koronaviru. Nebudou zde moci přistávat letadla zahraničních aerolinek. Opustit zemi v tomto období bude rovněž možné jen za výjimečných okolností. „Jsme napřed před celým světem. Žádný stát neudělal to, na co se chystáme my – hermeticky uzavíráme zemi,“ prohlásil na brífinku premiér Benjamin Netanjahu. Podle ministryně dopravy Miri Regevové nebude během zákazu poprvé umožněno Židům imigrovat do Izraele, „pokud to nebude otázka života a smrti.“ *mj*

OBSAH

- Komentář k Tóře 4–5
- Varovný signál – rozhovor s ředitelkou Nadace KVH Pavlou Niklovou 6–7, 9
- O knihách A, Applebaumové a P. Pomerantseva 8–9
- K dianiu na Slovensku 10–11
- Škola není jen výuka – rozhovor s ředitelem LŠ P. Karasem 12–13, 14
- O kniže Záblesky v temnotě 14
- Etgar Keret: Venku 15
- Macho a mensch 16
- Sbohem, Century 17
- Mimochodem, pane Poirote David Suchet o svém životě 18–19, 20
- Stopy A. Loose v Náchodě-Babí 20
- Izrael: Očkovat a vyhrát 21
- Výběr z českých médií 22
- Kalendárium 23
- Zprávy, kultura, inzerce 24–27
- Zprávy ze světa 28

Není asi třeba připomínat, že za počátek novodobých konspiračních teorií jsou považovány *Protokoly sionských mudrců*, spisek vydaný poprvé roku 1903 v carském Rusku popisující židovské spiknutí, jehož cílem je ovládnout svět. Jakkoli byly *Protokoly* již ve své době označeny za podvrh, zůstávají dodnes klasickým antisemitickým dílem a představy o Židech, kteří ve skrytu určují běh dějin, patří k nejčastějším konspiračním teoriím vůbec (v současné době jim dominuje „všemocný“ George Soros).

O dopadu těchto teorií a jejich vlivu na společnost se začalo naléhavěji psát v souvislosti s anexí Krymu (a s mýty, které prokremelské weby šířily a šíří o Ukrajině), se zvolením amerického prezidenta Donalda Trumpa, k němuž přispěly i vykonstruované teorie o zvrhlých demokratech, kteří provozují obchod s dětmi (tzv. *Pizzagate*), či s brexitem (a teoriemi o devastujícím vlivu EU na členské státy). I sebenesmyslnější teorie dokážou nalézt své vyznavače a celkově přispívají k atmosféře nedůvěry, neporozumění a rozdělení společnosti.

KAŽDÝ PÁTÝ

Jak se konspiračním teoriím daří v České republice? Na tuto otázku se rozhodl systematicky odpovědět pětičlenný tým odborníků a studentů oboru studia nových médií na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy pod vedením Mgr. Lenky Krsové a sémiotika Josefa Šlerky (který působí také jako vedoucí Nadace nezávislé žurnalistiky). V průzkumu, jež provedli na jaře 2019, například zjistili, že 9 procent obecné populace (a 19 procent populace nad 55 let) věří, že George Soros organizuje protivládní demonstrace v Maďarsku a Polsku; 27 procent (a v kategorii 45–54 let 36 procent) pak věří tomu, že EU organizuje ilegální imigraci do Evropy. S konspiračními teoriemi se na internetu v nějaké podobě měsíčně setká 18 procent populace, tedy zhruba každý pátý.

Na podzim téhož roku pak spustili Atlas konspirací, webovou databázi, která mapuje konspirační teorie

a dezinformace na českém internetu (celkem jich zařadili 270). Abecedně sestavená databáze zahrnuje přehled hlavních českých antisystémových a konspiračních webů (Atlas jich zpracovává 25). Vyhledávat v ní lze podle devíti základních kategorií konspiračních teorií a jejich hlavních narativů (vyprávění). Jsou to: teorie New World Order; Dezinformační narativy specifické pro ČR; Operace pod falešnou vlajkou; Atentáty, nevyřešená úmrtí

ATLAS KONSPIRACÍ

aneb

Konspirační teorie od A do Z

a historické postavy; „Stát ve státě“ a politické kauzy; Prokremelské dezinformační narativy; Bílá a černá genocida; Protikatolické teorie; Protiislámské teorie; Klamy, nemoci, neštěstí a medicína; Mimosvětové civilizace a ezo témata. Údaje jsou rozděleny také podle zemí, jichž se teorie týkají. U každého webu nalezneme jeho analýzu, včetně toho, jaká je jeho návštěvnost a z jakých stránek na něj lidé nejčastěji přecházejí.

ODPOR K SOUČASNÉ SPOLEČNOSTI

Židé jsou „aktéři“ teorií, zařazených do kategorie Nového světového řádu (podkategorie Antisemitické konspirace), které v různých variacích tvrdí, že svět je řízen nebo brzy bude řízen elitním uskupením, které touží po celosvětové dominanci.

Mezi obvyklé konspirátory patří – jak jinak – mocní a bohatí Židé a bankéři (George Soros, Rothschildové a další) a doprovázejí je antisemitské a sionistické konspirace, které zpravidla vycházejí ze zmíněných *Protokolů*. O světovládě se dle konspirací tohoto typu snaží též Evropská unie a další nadnárodní instituce nebo nejnověji i takzvaná homosexuální lobby nebo „neomarxisté podporující genderovou propagandu“.

Z údajů na Atlasu vyplývá, že antisemitské teorie se nacházejí především na stránkách webových serverů Aeronet, Czech Free Press či EUpor-

tál, ale lze je nalézt též na stránkách Protiproudu či Parlamentních listů, přičemž hlavní narativy se opakují a prolínají.

Co všechno se tedy náhodný (či cílený) návštěvník dozví? Že za teroristickými atentáty v Evropě stojí izraelská tajná služba Mosad (ale pozor: agentem Mosadu byl i nedávno zabitý iránský nukleární fyzik Fahrízádeh, který vlastně žije); že svět ovládají Židé (Rothschildové, svobodní zednáři atd.); že G. Soros rozvrací svými nadacemi, univerzitami a organizací ilegální migrace Evropu; že Evropskou unii založili nacisté; že Angela Merkelová je dcera Adolfa Hitlera (jehož sperma

bylo zmrazeno); že holokaust se neudál; že z Česka se skrže humanitární organizaci Člověk v tísni rozvracejí státy východní Evropy; že útoky 11. září 2001 v New Yorku provedli sami Američané; že Rusko zabralo Krym proto, aby předešlo masovému vraždění etnických Rusů; že hladomor na Ukrajině způsobil úmyslně Západ atd., až po teorie „vysvětlující“ vznik epidemie covidu-19 či smysl vakcinace proti této chorobě.

Ke specificky českým vyprávěním se řadí konspirační teorie a narativy o povaze sametové revoluce roku 1989, o údajných chabých výkonech Bezpečnostní informační služby (které očividně sdílí i hlava státu), o zlořádech ve veřejnoprávní České televizi či o tom, jak teolog Tomáš Halík neoprávněně používá své akademické tituly.

Atlas konspirační teorie nejen mapuje, ale u jednotlivých narativů, které se týkají nedávných konkrétních událostí, dodává faktické protiargumenty. Dle slov J. Šlerky nemají zmíněné servery – kromě prokremelských dezinformačních webů – jasnou a promyšlenou agendu, nicméně všechny spojuje jedna věc: Radikální odpor vůči současnému uspořádání společnosti. Jako prevenci radí pozorně sledovat jazyk informací (expresivní jazyk je znakem nedůvěryhodnosti), a hlavně zdroj zpráv. A jako základní manuál může posloužit právě Atlas konspirací (www.atlaskonspiraci.cz). K tématu viz též strany 8–9. (am)

JITRO (2M 18,1–20,23)

Midjánský kněz Jitro, Mošeho tchán, uslyšel, co všechno Bůh učinil pro Mošeho, a Jitro, Mošeho tchán, Mošeho synové a jeho žena k němu přišli do pouště, kde leží Boží hora. Jitro řekl: „Bud' požehnán Hospodin, jenž vás spasil z ruky Micrajim a z ruky faraona, jenž tento lid zachránil z ruky Micrajim!“ A vzal celoobět' a dobrovolné oběti, a Aharon a všichni starší Jisraele přišli pojíst s Mošeho tchámem chléb před tváří Boží. Takto (poněkud zkráceně) lze uvést druhý vstup midjánského kněze do vyprávění Tóry, jež tradiční dělení Tóry zařadilo před deset Božích přikázání, a paraša proto nese Jitrovo jméno.

Přijal Mošeho za zetě a poskytl mu domov, a když ho Moše požádal, aby mu dovolil se vrátit k jeho lidu, aby jej na Boží žádost vyvedl z egyptského otroctví, Jitro jej propustil s přáním úspěchu jeho mise. Když se pak první dějství exodu uzavřelo pod horou Sinaj, vypravil se, aby přijal Boha Izraele za svého Boha. Při té příležitosti poskytl Mošemu cenné organizační rady, jak dovést exodus k úspěšnému dovršení, *a když učinil vše, co mu řekl, Moše svého tchána vyprovodil a on odešel do své země.* K tomuto neočekávanému obratu došlo ale až tehdy, když Izrael opouštěl své tábořiště pod Boží horou a vydal se dobýt Svatou zemi. Ve 4. knize Tóry (Behaalotcha) se vypráví, že *Moše řekl Chovavovi, synu Midjánce Reúela, tchánovi Mošeho. „Táhneme k místu, o němž Hospodin řekl, že nám je dá, pojď s námi a my se ti odvděčíme, poněvadž Hospodin přislíbil Jisraeli dobrou zemi!“ On však řekl: „Nepůjdu, odejdu do své země a do své vlasti.“ Tu on řekl: „Nepouštěj nás, vždyť jsi poznal, kde v poušti táboříme, a pak jsi nám byl průvodcem! Půjdeš-li s námi, obdaríme tě tímž dobrem, jímž Hospodin obdaří nás!“*

Po přečtení se nutně musíme ptát, s kým Moše mluvil, když později je Mošeho tchámem Jitro. Na to odpovídá Talmud tím, že Tóra vybavila Mošeho tchána řadou jmen, mezi nimiž nalezneme jména Reúel, Jitro i Chovav. Že jím byl Chovav, dokládá kniha Soudců 4, 11, kde se v době soudců mluví o *Kenitovi Cheverovi ze synů Chovava, Mošeho tchána*, v sousedství Izraele. Z Tóry samé můžeme však odvozovat, že nejdříve byl Mošeho tchámem Reúel, otec jeho ženy, neboť Moše mu dal za ženu svou dceru Ciporu. V tom případě by mohl být kámen úrazu v překladu. Z hebrejské předlohy nevyplývá

KOMENTÁŘ K TÓŘE PRO TENTO MĚSÍC

Moše, Jitro a Cipora. Kresba Marc Chagall.

jasně, kdo byl tchámem, a místo, že *Moše řekl Chovavovi, synu Midjánce Reúela, tchánovi Mošeho*, je možné přeložit, že *řekl Chovavovi, synu Midjánce Reúela, tchána Mošeho*. Údaj z knihy Soudců, kde je jednoznačně psáno, že tchámem Mošeho byl Chovav, by potom byl nesprávný.

Mezi jmény, která uvádí talmudský komentář k Tóře do souvislosti s Jitrem, je i Putiel, jehož nositelem měl být tchán Mošeho synovce Eleazara, jak je řečeno: *Eleazar, syn Aharonův, si vzal jednu z Putielových dcer a porodila mu Pinchase* (2M 6, 25). I to podporuje názor, že Chovav přijal nabídku Izraele a do své země se nevrátil. Rašihovo výklad jména *Putiel* částečně vysvětluje, proč měl Jitro tolik jmen. Říkalo se mu tak podle něj proto, že *pata* „vykrmoval býčky pro avoda zara“. Šlo tedy o hanlivé přízvisko, kterého se mu dostalo od Izraelců v poušti, a vysvětlovalo by to Jitrovo váhání, zda se připojit k Izraeli, nebo se vrátit, odkud přišel. Jitro, spřízněný s Mošem i Aharonem, nemusel být přijímán většinou lidu, už proto, že se

hned nazítrí po svém příchodu začal plést do jejich vnitřních záležitostí. *Nazítrí se pak Moše posadil, aby soudil lid, a lid u něj stál od rána do večera. Vida, co pro lid dělá, Mošeho tchán řekl: „Není správné, jak to děláš. Vyhlédni si z lidu čestné muže, bojící se Boha, muže pravdy, kteří nenávidí výhody, a ustanov nad lidem velitele tisíců, velitele stovek, velitele padesátek a velitele desítek. Ti at'lid soudí v každou dobu, velkou věc at'přinášejí tobě a každou malou věc at'soudí oni, tak sobě ulehčíš a oni ponесou úkol s tebou. A Moše uposlechl hlasu svého tchána a učinil vše, co mu řekl, a hned nato vypravěč předběžně uzavírá, že Moše svého tchána vyprovodil a on odešel do své země.*

Zdá se mi velmi pravděpodobné, že v tom je třeba hledat i klíč k pomluvám Mošeho kvůli tomu, že *si vzal černou ženu*, na nichž se podílela Mošeho sestra Mirjam a jejich bratr Aharon. Raši tuto *ha-iša ha-kušit*, kterou si Moše vzal, identifikoval s Ciporou, dcerou Mošeho tchána. Přitom ale nevidí zlý jazyk v tom, že by si ji Moše vzal, nýbrž že se s ní rozvedl. Opíral se přitom o to, že když Jitro vyhledat svého zetě v poušti, přivedl mu jeho dva syny a také jejich matku *achar silu chejha*, to je *po jejím propuštění*. K tomu ale mohlo dojít až poté, co se s ní a s dětmi Moše vypravil do Egypta. *Cestou v hostinci ho navštívil Hospodin, hrozil jej usmrtit. Cipora však popadla nůž, uřízla předkožku svého syna, hodila ji k jeho nohám – a na to navazuje setkání uzdraveného Mošeho s jeho bratrem Aharonem na Chorevu, kde se s ním Aharon potkal na Boží hoře a políbil ho.* A když pak *Moše a Aharon šli a shromáždili všechny starší synů Jisraele*, o Cipore a jejich synech už nepadne ani slovo. Tóra to výslovně neříká, ale můžeme se domnívat, že hora Chorev byla i místem, kde se Moše s Ciporou rozešel.

Drúzové, žijící v Izraeli, odvozují svůj původ a do jisté míry i svou víru od Mošeho tchána. Dlouhému mírovému soužití Jitrova kmene v blízkosti Izraele nasvědčuje i varování krále Šaula jejich vůdci v Šmuel 1, 15,6, aby vypověděl společenství s Amalekity, proti nimž vytáhl do války, *abych tě nezahrnul mezi ně, protože jsi prokázal milost všem synům Jisraele, když jsi je vyvedl z Micrajim*. Tradice, jež spojovala Jitru s Putielem, si byla dobře vědoma jak nepřátelského postoje Izraelců k Mošeho příbuzenstvu, tak zásluh Jitrova kmene o jejich přežití v poušti.

EFRAIM K. SIDON

PRVNÍ ÚSTAVA SVOBODY**Jitro (2M 18,1–20,23)**

Zjevení na hoře Sinaj je v náboženských dějinách lidstva jedinečná událost. Ostatní monoteistické víry (křesťanství a islám) se sice nazývají náboženstvími zjevení, ale v obou případech se zjevení odehrávala před očima jedince (Božího syna, Božího proroka). Jen v judaismu Hospodin nemluví jen k jednotlivci nebo skupině, ale k celému národu: mladým, starým, mužům, ženám, dětem, spravedlivým i méně spravedlivým. Lid Izraele si již tehdy uvědomil, že se děje cosi zcela jedinečného. Mojžíš nepochyboval, že událost na Sinaji nemá obdoby: „Slyšel nějaký lid hlas božstva, mluvícího z nitra hořícího ohně, jako jsi slyšel ty, a přežil to?“ (5M, 4,33)

Vezmeme-li v úvahu, jak se od té doby vyvíjely dějiny, je zřejmé, že zjevení na Sinaji má i další význam: nejen náboženský, ale i politický. Vznikl tam nový typ národa, nový druh společnosti, jež byla v protikladu k Egyptu, kde hrstka ovládala většinu. Měla se stát, slovy Abrahama Lincolna v jeho projevu v Gettysburgu, „novým národem, počatým ve svobodě a oddaným představě, že všichni lidé jsou stvořeni sobě rovni“. Bez smlouvy na hoře Sinaj by Lincolnova slova byla nemyšlitelná.

Nenacházíme nic, co by se podobalo politice hory Sinaj a její radikální vizi společnosti, která drží pospolu nikoli vnější mocí, ale svobodným rozhodnutím svých občanů být vázán, jednotlivě i kolektivně, morálním kodexem. U hory Sinaj se zrodila svobodná společnost.

Ukázalo se, že pro tuto událost jsou zásadní tři faktory a všechny na svou dobu naprosto revoluční: Zaprvé: Ještě před tím, než vstoupil Izrael do své země a získal vlastní vládní systém, přijal smlouvu s Bohem, která ustanovuje morální limity a spravedlnost nadřazuje moci. Zadruhé: Teprve poté, co přijetí závazku vůči Hospodinu odsouhlasil „všechn ten lid“ shromážděný u hory, nastalo Boží zjevení a darování zákonů Tóry. Bez přitakání lidu by se tak nestalo, i když se jednalo o smlouvu se samotným Hospodinem.

Zatřetí: partnery smlouvy byl „všechn lid“, muži, ženy i děti. Tóra, izraelská „ústava svobody“, zahrnuje každého. Je to poprvé po tisíciletích, kdy je občanství vnímáno jako cosi univerzálního.

(Z komentářů rabína Jonathana Sackse vybrala a přeložila A. Marxová.)

BOHOSLUŽBY**v pražských synagogách únor 2021
švat/adar 5781**

Na bohoslužby v synagogách je nutná registrace
nejpozději den předem do 12.00 hodin na e-mailu: rabinat@kehilaprag.cz.
Páteční večerní bohoslužba a kabalat šabat
se konají pouze ve Vysoké synagoze.

Staronová synagoga

5. 2.	pátek		začátek šabat	16.45 hodin
6. 2.	sobota	JITRO 2M 18,1–20,23		9.00 hodin
		hf: Iz 6,1–7,6; 9,5–6	konec šabat	17.55 hodin
12. 2.	pátek	1. den Roš chodeš adar	začátek šabat	16.57 hodin
13. 2.	sobota	ŠABAT ROŠ CHODEŠ		
		ŠABAT ŠKALIM		
		MIŠPATIM 2M 21,1–24,18		9.00 hodin
		4M 28,9–15; 2M 30,11–16		
		hf: 2Kr 12,1–17	konec šabat	18.06 hodin
19. 2.	pátek	den narození a úmrtí Moše rabenu	začátek šabat	17.09 hodin
20. 2.	sobota	ŠABAT ZACHOR		
		TRUMA 2M 25,1–27,19		
		mf: 5M 25,17–19;		
		hf: 1S 15,1–34	konec šabat	18,18 hodin
25. 2.	čtvrtek	<i>půst Esterin</i>		5.17–18.10 hodin
		předvečer Purim		18.00 hodin
26. 2.	pátek	PURIM	začátek šabat	17.21 hodin
27. 2.	sobota	TECAVE 2M 27,20–30,10		9.00 hodin
		hf: Ez 43,10–27		
		ŠUŠAN PURIM	konec šabat	18.29 hodin

Vysoká synagoga

Ve všední dny šachrit (ranní modlitba) v 8.30 hodin, mincha ve 14.00 hodin.

V sobotu šachrit místo Jeruzalémské v 8.40 hodin.

Mincha v sobotu ve 12.30 (pokud není stanoveno jinak).

5. 2.	pátek	<i>mincha, maariv, kabalat šabat</i>		16.45 hodin
12. 2.	pátek	<i>mincha, maariv, kabalat šabat</i>		16.57 hodin
19. 2.	pátek	<i>mincha, maariv, kabalat šabat</i>		17.09 hodin
26. 2.	pátek	<i>mincha, maariv, kabalat šabat</i>		17.21 hodin

Jeruzalémská synagoga

Bohoslužby se zde v současné době nekonají.

On-line modlitba

všední dny (neděle – čtvrtek) – maariv, žalmy v 19.00 hodin:

<https://us02web.zoom.us/j/877891782?pwd=QlhOai8vbVBxVkZFRmJ3aThhbK8rQT09>

havdala – 15 minut po skončení šabat:

<https://us02web.zoom.us/j/872694949>

Pro zaslání hesla kontaktujte rabínát na e-mailu: rabinat@kehilaprag.cz.

Dvar tora rabiho Sidona k aktuální paraše na Zoomu

bude probíhat každý čtvrtek od 19.30 hodin na tomto linku:

<https://zoom.us/j/96819439453?pwd=bXoyS2htNFMrY2JFa216MWwxYk15dz09>
heslo: 840430

Pro aktuální informace o bohoslužbách v synagogách a registraci účasti kontaktujte rabínát e-mailem na: rabinat@kehilaprag.cz.

VAROVNÝ SIGNÁL

Rozhovor s ředitelkou Nadace Knihovny VH Pavlou Niklovou

Mgr. PAVLA NIKLOVÁ vystudovala angličtinu a češtinu na Karlově univerzitě, následně působila jako manažerka v řadě významných kulturních institucí: v Divadle Archa, v Centru pro současné umění G. Sorose a v Židovském muzeu. V letech 2010–2014 byla ředitelkou Českého centra v New Yorku, od roku 2014 vede newyorskou Nadaci Knihovny Václava Havla, současně působí ve Společnosti pro historii československých Židů. Překládá z angličtiny a v době před pandemií pravidelně informovala o kulturním dění v New Yorku posluchače Českého rozhlasu na stanici Vltava.

Až vyjde únorové číslo *Roš chodeš*, bude už mít Amerika nového prezidenta, který zvítězil v listopadových volbách, Joea Bidena. V tuto chvíli to však vypadá, jako by země byla na pokraji občanské války. Je to dojem, jež vyvolávají média, nebo je v tamní atmosféře opravdu cítit strach a rozdělení společnosti?

Rozdělení současné americké společnosti je opravdu velmi vyostřené. Myslím, že k velkému vyhranění došlo v době prezidentského volebního kampaně Baracka Obamy, kdy Kongres v podstatě bojkotoval všechny jeho návrhy a usílil o prosazení progresivních zákonů, které se týkaly např. imigrantů nebo zdravotní péče. To, že se mu podařilo prosadit exekutivní zákon Affordable Care Act (Zákon o cenově dostupné péči), a umožnit tak milionům lidí získat zdravotní pojištění, byl z jeho strany heroický výkon. Velmi výrazným projevem nepřátelství a porušení do té doby zaběhnuté republikánsko-demokratické tradice byla skutečnost, že Senát odmítl projednat Obamovu nominaci na člena Nejvyššího soudu. Naopak vloni na podzim Senát bleskovou rychlostí odsouhlasil nominaci osmačtyřicetileté Amy Coney Barrettové, a tím na dlouhou dobu zajistil konzervativní většinu.

Donald Trump snad nikdy za celou dobu svého volebního období nenabídl americké společnosti cestu ke smíření a hledání společných hodnot. Od samého začátku až po teroristický vpád jeho pří-

nivců do Kongresu nevynechal jedinou příležitost, aby „nepřilil olej do ohně“. V létě 2020 podle *The Washington Post* překonal hranici 20 000 lží a klamných tvrzení, a toto číslo ještě nepochybně výrazně narostlo v souvislosti s volbami.

Přesto má stále velkou podporu...

Prezidentské volby na podzim 2020 znamenaly rekordní účast voličů. Skutečnost, že Trumpa volilo přes 70 milionů Američanů po čtyřech letech, kdy cíleně ničil státní struktury v oblasti školství,

Před murálem u Institute of Technology v Massachusetts. Foto Anna Niklová.

zdravotnictví, přistěhovalecké politiky, ekologie, bezpečnosti, mezinárodních vztahů, bezostyšně upravil daně ve prospěch miliardářů a korporací, rezignoval na řešení pandemické situace, naopak sám přispěl k jejímu zhoršení, a přesto získal tak velkou podporu, je obrovský varovný signál pro demokratickou společnost nejen v USA, ale po celém světě.

Občanskou válku by si přáli rozpoutat ti voliči Donalda Trumpa, kteří vpadli do Kongresu. Přestože je nevysvětlitelné, že Kongres nebyl dostatečně zabezpečen, následně zvládnutí situace, obvinění narušitelů a současné přípravy na inauguraci nového prezidenta signalizují, že státní policejní a obranné složky stojí na straně práva. Situace snad není na pokraji občanské války, i když Trumpovi fanatici

jsou často ozbrojeni, ale s QAnon a dalšími rasistickými pravicovými organizacemi a milicemi nikdo nebojuje. Demokraticky zvolené instituce a prezidenta Bidena musí chránit policie. Doufám, že Bidenovým zvolením se svět právě odklonil od hluboké propasti.

Po útoku na Kapitol se komentáře zaměřily na to, jaké ideologie útočníci využívají, píše se o QAnon atd. Jak je tento jev dle vás rozšířený a znáte vy sama nebo vaše děti někoho, kdo by konspiračním teoriím věřil?

Konspirační teorie se bohužel díky sociálním sítím šíří nevídanou rychlostí a nabízejí lidem jednoduchá řešení či pochopení problémů a situací, s nimiž si nevědí rady. Znáám osobně lidi, kteří stále tvrdí, že za teroristickými útoky v roce 2001 stojí americká vláda nebo že pandemií způsobil Bill Gates, aby si přivydělal. Je to velmi nebezpečný jev, zejména ve chvíli, kdy se objeví potenciální vúdce, který konspirační teorie začne obhajovat veřejně a využívat jich, jak je to v případě Donalda Trumpa. Ten odmítá výsledky voleb a stále, bez jakýchkoli důkazů, tvrdí, že volby byly zmanipulované. A navíc nalezl podporu v samotném centru Republikánské strany.

Šestého ledna, kdy byl napaden Kongres, podpořila stovka republikánských poslanců a senátorů konspirační teorii o ukrajině sídle amerických zákonodárců,

když odmítla uznat výsledky voleb v některých státech. Dobrou zprávou je, že jich nebyla většina, že americké instituce tento nátlak vydržely a k politikům, kteří se k této konspirační taktice uchýlili, se začínají obracet zády například jejich finanční sponzoři. Na druhé straně deset republikánských politiků, kteří 12. ledna hlasovali pro impeachment a Trumpovo odvolání, sklízí ze strany svých partajních kolegů velkou kritiku. Rozpory v této straně přinášejí mnoho otázek a vývoj uvnitř této strany bude mít velký vliv na podobu americké demokracie.

Máte pocit, že v Americe sílí antisemitismus?

Trumpova populistická rétorika zahrnuje konspirační teorie o židovském světovém

spiknutí a podněcuje rasistické projevy všeho druhu. V roce 2018 tvrdil, že George Soros podporuje karavanu uprchlíků ve Střední Americe, která se chystá napadnout Spojené státy. Vzápětí po podzimních volbách, kdy demokraté získali převahu ve Sněmovně reprezentantů, Trump prohlásil, že Židé, kteří volí demokracii, nejsou loajální. Všechny tyto nesmyslné veřejné útoky z prezidentových úst mají za následek zvýšený počet antisemitských incidentů v americké společnosti.

Pandemie působí tragické ztráty na lidských životech, a teprve budeme počítat ztráty ekonomické, psychické, sociální a citové. Ale jednou velkou pozitivní zprávou je hnutí Black Lives Matter, které za vypjaté situace odhalilo systematický rasismus existující bohužel na všech úrovních americké společnosti. Ta má nyní šanci se začít vyrovnávat se svou minulostí. Protesty, které vypukly po smrti George Floyd, byly voláním po spravedlivější společnosti. Do ulic vyšli hlavně mladí lidé, ale hnutí získalo sympatie mnoha dalších Američanů a bude mít vliv na novou politickou reprezentaci, která bude daleko významněji odrážet složení americké společnosti.

Hodně židovských voličů oceňovalo to, že Trump dovedl k úspěchu několik mírových smluv Izraele a arabských států; je pro ně jeho současné chování a nesmířlivý styl v domácí politice hodně hořká pilulka?

Podle různých průzkumů volí kolem 80 procent amerických Židů kontinuálně demokratické kandidáty. Trumpa podpořily hlavně ortodoxní komunity. Několik dní před volbami projížděla New Yorkem kolona aut s vyvěšenými vlajkami a transparenty „Jews for Trump“. V centru města došlo ke konfrontacím. Newyorčané jsou převážně demokraticky orientovaní, město patří mezi tzv. sanctuary cities, tedy města, která nespolupracují s federálními úřady při deportacích ilegálních imigrantů, ale naopak imigranty podporují.

Když jsem o této protrumpovské demonstraci mluvila s židovskými přáteli, říkali, že by tuto kampaň mohli pochopit právě kvůli Trumpově podpoře Izraele, ale sami by ho nevolili. Jeden můj známý mi vysvětloval, jak Trump pomohl Izraeli s mírovými dohodami, ale e-mail zakončil výmluvnou metaforou: „Ale aby bylo jasno: Radši bych se nechal zastřelit, než bych volil Trumpa.“

Pracujete v newyorské Nadaci Knihovny Václava Havla a podílíte se na pořádání různých kulturních akcí a programů. Jsou některé z nich věnovány i židovské tematice a židovské kultuře v českých zemích?

V Havlově nadaci pracuji od roku 2014 a zároveň jsem členkou správní rady Společnosti pro historii československých Židů, která působí v New Yorku a od znovuoctvení České národní budovy na Manhattanu zde pořádá přednášky a výroční vzpomínkovou bohoslužbu za české a slovenské oběti nacismu.

Před třemi lety tyto dvě organizace společně uspořádaly přednášku profesora historie z Yaleovy univerzity Timothyho Snydera *Tyranie. 20 lekcí z 20. století*, která vycházela z jeho stejnojmenné knihy, v níž velmi přesně popisuje varovné příznaky možné nastupující politické diktatury.

V letošním roce Havlova nadace připravuje sérii rozhovorů na on-line platformě Zoom. Tyto rozhovory jsou součástí našeho dlouhodobého programu orální historie a diskusí, který nazýváme Havel Conversations. Prvním z nich bude 27. ledna rozhovor Veroniky Tuckerové s irským spisovatelem Columem McCannem o jeho poslední knize *Apeirogon* a celosvětové platformě Narrative 4.

Jaká je to kniha?

Apeirogon je netradiční román založený na skutečných osudech Izraelce a Palestince, kteří oba ztratili dítě, oba dceru. Desetiletou Palestinku před školou smrtelně zranila izraelská gumová střela. Druhá, třináctiletá Izraelka, se stala obětí útoku sebevražedného palestinského teroristy. Oba otcové dospěli po fázi zoufalství a hněvu k potřebě sdílet příběh svých dcer, a pomoci tak mírovému řešení izraelsko-palestinského konfliktu. Je to velmi silná kniha. Diskuse se koná živě 27. ledna v 19 hodin newyorského času, ale bude zveřejněna na YouTube, a bude tak později dostupná i pro české zájemce na kanálu Vaclav Havel Library Foundation.

Společnost pro historii československých Židů na letošní rok plánuje dvě přednášky věnované literatuře českých židovských autorů. Na těchto přednáškách spolupracujeme s další „krajanskou“ organizací v New Yorku – Společností pro vědu a umění. 10. února bude na programu přednáška Christophera Harwooda, profesora z Kolumbijské univerzity, s názvem „Three Views to the East: The Representation of Eastern Jews in *Nine*

Gates by Jiří Langer, *Golet in the Valley* by Ivan Olbracht and *House without a Master* by Egon Hostovský“ (Tři pohledy na východ: zastoupení východních Židů v knihách Jiřího Langera, Ivana Olbrachta a Egona Hostovského). 21. března uvedeme přednášku profesorky z Univerzity v Yorku a autorky antologie *Divadelní texty z terezínského ghetta 1941–1945* Lisy Peschelové na téma „Laughter in the Ghetto: Newly Discovered Cabaret Scripts from Terezín“ (Smích v ghettu: nově objevené kabaretní scénáře z Terezína). I tyto přednášky budou k dispozici na YouTube (na kanálu Society for the History of Czechoslovak Jews).

Do jaké míry pandemie a uzavírání kulturních zařízení dopadly na život v New Yorku?

V New Yorku jsou od poloviny března zavřena všechna divadla, koncertní sály a kluby, s výjimkou velkých muzeí, jako jsou Muzeum moderního umění nebo Metropolitní muzeum umění, která se otevřela v omezené kapacitě na podzim. Oblast kolem Times Square, kde jsou soustředěna divadla na Broadwayi, je v porovnání s životem před pandemií městem duchů. Žádné významné změny se nečekají do léta, respektive do září, kdy zatím plánuje otevření Metropolitní opera. Financování kultury v New Yorku je velmi odlišné od evropských modelů, neexistuje nic jako příspěvkové organizace, takže instituce bojují každá sama za sebe. Město se navíc ocitlo v citelné finanční ztrátě způsobené výrazným poklesem vybraných daní.

Očekává se, že dojde k obratu s nástupem demokratů ve vládě, kteří plánují velkou finanční injekci státům jednak pro urychlení očkovaní, ale také na udržení městské hromadné dopravy, platů učitelů, státních nemocnic a kulturních grantů. Vedení města New York považuje umění a kulturu za jednu z nejdůležitějších oblastí, kterou je třeba podpořit, aby se město mohlo začít otevírat a nabrat nový dech.

Určitě jste v USA poznala řadu zajímavých osobností z české či československé společnosti s židovskými kořeny. Na které ráda vzpomínáte, kdo pro vás hodně znamenal?

Jsem moc ráda, že se znám s paní Zuzanou Justmanovou, která je autorkou dokumentárních filmů a divadelních her.

(pokračování na str. 9)

SOUMRAK DEMOKRACIE

Dvě důležité knihy o dezinformacích a nostalgii

Americkou historičku, publicistku a autorku ANNE APPLEBAUMOVOU a britského novináře, odborníka na propagandu a sociální média, PETERA POMERANTSEVA hodně spojuje: zabývají se historií a současností střední a východní Evropy a Ruska, díky osobním vazbám a dlouhodobým pobytům tuto oblast dobře znají a nemají k ní pouze akademický vztah. Netají se tím, že patří k liberálním demokratům, tedy ke skupině, která silně populismus a slábnoucí demokracii velmi citlivě vnímá. Oba o svých poznatcích, pocitech a obavách napsali nedávno knihy a díky pohotovosti překladatelky a nakladatelství je mají nyní k dispozici i čeští čtenáři.

HISTORIE SE OPAKUJE

Anne Applebaumová je známa svými publikacemi *Gulag. Historie* (za níž roku 2004 dostala Pulitzеровu cenu), *Železná opona. Podrobení východní Evropy 1944–1956* (č. 2014), *Mezi Východem a Západem. Napříč pohraničím Evropy* (č. 2014) či *Rudý hladomor. Stalinova válka na Ukrajině* (č. 2018). Její čtenáři vědí, že minulost dokáže zprostředkovat nejen faktograficky, ale také čtivě, s využitím dobových textů, deníků, vzpomínek pamětníků. Svou poslední knihu *Soumrak demokracie. Svůdná přitažlivost autoritářství* nenapsala o minulosti, ale o současnosti. Autorka v ní prožívá situace, o nichž dosud jen četla nebo o nich sama psala. Když líčí, jak ji a jejího manžela (v letech 2007–2014 polského ministra zahraničí Radosława Sikorského) v Polsku kvůli názorovým rozdílům opouštějí dřívější přátelé, připomíná jí to deníkové zápisy rumunského dramatika Mihaila Sebastiana z let 1935–1943, v nichž autor píše, jak jsou jeho známi vábeni fašistickou ideologií. Postup strany Právo a spravedlnost (PiS) pak upomíná na metody, jimiž se od konce druhé světové války komunistické kádry zmocňovaly vlády v zemích pod sovětským vlivem.

Situaci v Polsku za vlády strany PiS analyzuje Applebaumová jako období silícího autoritářství, což se projevuje v hlubokém rozdělení společnosti. Na zhruba polovinu, jež chce žít v otevřené demokratické společnosti, kde jsou lidé hodnoceni podle míry vzdělání, erudice, práce a zodpovědnosti, a část, která své zásluhy odvozuje od souznělosti s vládní stranou.

Ta se od svého vítězství nad předchozí středopravicovou vládou ve volbách roku 2015 zradikalizovala a činí kroky, jež jsou v rozporu s ústavou: jmenovala nového soudce Ústavního soudu, pokusila se obměnit Nejvyšší soud, převzala moc nad veřejnoprávní televizí a zbavila se kvalitních reportérů a moderátorů. Do státních institucí dosazuje stranické kádry nebo jejich příbuzné, stejným způsobem „obměňuje“ kulturní instituce, včetně Muzea dě-

jin polských Židů. „Kolem žádné z těchto záležitostí se téměř nepředstíralo. Účelem všech těchto změn nebylo, aby vláda fungovala lépe. Účelem bylo, aby byla straničtější a soudy poddanější, více závislé na straně. Nebo bychom možná měli říkat Straně, jako kdysi,“ píše autorka.

PiS (s pomocí představitelů katolické církve) podporuje xenofobii, homofobii a nepřátelství vůči muslimům (kterých je v Polsku, stejně jako u nás, minimum, ani tam neimigrují).

SELHÁNÍ INTELEKTUÁLŮ

Co autorku zajímá, jsou ale především intelektuálové, kteří PiS a její rétoriku podporují, k nimž patří i někteří přátelé Applebaumové z devadesátých let. Jak píše, jedna bývalá kamarádka „tráví celé dny jako internetový troll a fanaticky šíří celou škálu spikleneckých teorií, z nichž některé jsou ostře antisemitské“. V prorežimních časopisech je pak sama historička představována jako tajná židovská koordinátorka mezinárodního tisku, která skrytě řídí negativní zobrazování Polska.

Proč se z liberálně uvažujících lidí stali přívrženci autoritářství a spikleneckých teorií, ptá se Applebaumová? Proč se to stalo v zemi, která má v živé paměti komunistickou totalitu, která roku 2015 netrpěla hospodářskou ani emigrační krizí? Autorka se zabývá i Orbánovou stranou Fidesz v Maďarsku, Británií v době brexitu či voliči Donalda Trumpa. Českou republikou sice ne, ale autoritářské, populistické a xenofobní tendence prezidenta a místních vládních stran s podporou komunistů do „polského vzoru“ hladce zapadají.

Na příkladech svých známých zkoumá Applebaumová současné „padlé intelektuály“, kteří zrazují svou hlavní roli – hledání pravdy – a kvůli prospěchu (pocitu docenění, úspěchu či snadné slávě) se dali se do služeb autoritářů. Lidí, kteří se jako agitátoři, propagandisté, novináři, moderátoři, spin doktoři (nový pojem značící osoby využívající k propagandě zkreslené informace) podílejí na prodeji politiky jako produktu bez ohledu na to, co tento produkt obsahuje a jaké jeho „vedení do provozu“ může mít důsledky. Applebaumová jim říká *clerics* (slovo vzniklé z pojmu *clerics* a *clerics*, úředníci a klerikové), jež je v knize přeloženo jako *vzdělanci*. Přesněji řečeno pseudointelektuálové, kteří působí ve všech nedemokratických režimech: prospěcháři, demagogové, slovy historika šoa Jehudy Bauera „lumpenintelektuálové“.

NIKOLI PROGRAM, ALE TÉMA

Výrazným příkladem lidí, kteří demokracii ohýbají podle svých potřeb, je příběh současného britského konzervativního premiéra Borise Johnsona a jeho poradců. Ačkoli se dopadům odchodu své země z EU na britskou ekonomiku a další oblasti během poslanecké kariéry Johnson systematicky nevěnoval, na počátku roku 2016 se stal rozesmátou tváří brexitu.

Kniha Petera Pomerantseva *Tohle není propaganda. Válka proti realitě* mj. sleduje metody propagandistů brexitu. Manažer jeho digitální kampaně Thomas Borwick dokázal díky sociálním sítím shromáždit co nejvíce údajů o voličích a podle jejich zájmů je pak zahrnoval dezinformacemi, třeba o tom, jak se v EU zachází krutě se zvířaty.

Pomerantsev popisuje, jak se změnil způsob vnímání voličů: „Za studené války byl člověk zvyklý definovat voliče jednoduše podle linií ekonomické třídy; ideologická levice versus ideologická pravice.

Potom, v devadesátých letech a v letech po roce 2000, kdy se politika zredukovala na pouhý další spotřební produkt, čerpali analytici v průzkumech veřejného mínění z kategorií používaných marketingovými společnostmi. Dnes se i tohle zdá zastaralé, lidé nehlasují podle jednoduchých kategorií spotřebitelské volby. Noviny ani politické strany už nerepresentují jasné společenské kategorie.

Do módy přišlo definovat národ podle psychologických linií, ekonomickou třídu nahradily typy psychologické. Jiní analytici veřejného mínění hledali schémata, která poměřovala postavení a sebedůvěru, bezpečí versus nejistotu, uzavřenost versus otevřenost.“

Důležité, shodují se Applebaumová a Pomerantsev, už není to, zda má politik kvalitní program směřující v nejrůznějších oblastech ke zlepšení života voličů, ale aby měl „téma“, a čím přímočařejší ono téma je a čím údernější hesly ho propaguje, tím více pozornosti (a hlasů) získá. „Take back control,“ zněl chytlavý slogan brexitu, naznačující, že Britům jejich „kontrolu“ nad vlastním osudem EU vzala a je načase ji získat zpět (přitom právě britští unijní poslanci patřili v Bruselu k těm neaktivnějším). Pokud bychom uváděli podobně „slibný“ slogan z našich končin, okamžitě nás napadne: „ANO, bude líp.“

INFORMAČNÍ VÁLKA

K soumraku demokracie přispívají dle autorů také „nostalgici“. Nostalgie má dle ruské esejistky Svetlany Boymové (autorky knihy *The Future of Nostalgia*, *Budoucnost nostalgie*) dvě formy: nostalgici, kteří minulost studují a chybí jim, ale nechtějí ji vrátit, neboť vědí, že minulost vrátit nelze a že by se jim stejně nelíbila. A ti druzí, kteří chtějí minulost skutečně obnovit: „Jsou to tvůrci mýtů, architekti a budovatelé památníků, zakladatelé nacionalistických politických projektů,“ píše Applebaumová. Nostalgici tohoto typu se prolínají s vyznavači konspiračních teorií: když mají lidé problémy, mohou za ně úředníci v Bruselu, přistěhovalci, elity (či pražská kavárna).

Na nostalgii po „staré dobré Anglii“ sázeli i propagátoři brexitu, silné minulosti Ruska se dovolává Vladimir Putin. Právě Putinovo Rusko je mistrem informační války, což Pomerantsev doložil ve své první knize napsané na základě zkušeností v ruských médiích (*Nic není pravda a všechno je možné*) a co znovu detailně popisuje v nové knize. Zavádí nás v ní například na ruskou trol-

lí farmu, do podniku, jehož zaměstnanci (bývalí novináři) za slušné peníze chrlí na sociální sítě útočné komentáře proti členům protiputinovské opozice a se stejným cílem vystupují jako blogeri nebo se diskutují k různým blogům účastní. Pomerantsev se věnuje informační válce, již vede Rusko proti Ukrajině. Kremelská kampaň (produkující smyšlené příběhy o plánovaném vraždění etnických Rusů

na Krymu) organizovaná v ruské televizi i na sociálních sítích byla předejchou i průvodcem anexe poloostrova a bojů na východě země. Podobně kampaň „ošetřila“ i ruskou pomoc režimu Bašára Asada v Sýrii, zahrnující i nálety na civilní cíle.

Autor prolíná svou analýzu médií a jejich role se vzpomínkami na svého otce, básníka a disidenta Igora Pomerantseva, a na jeho ideály o svobodném světě a svobodném toku pravdivých informací. Vyprávění o studené válce (v níž byl jasně stanoven smysl boje) porovnává s příklady ze současné informační války, v níž se lži šíří jako lavina a pravdivé informace se lidem zdají nudné.

Jak tedy předejít tomu, aby se soumrak změnil v úplnou tmou? Návodem jsou vlastně obě knihy, které nelze číst jinak než jako důrazné varování před světem, ve kterém jsou politické, kulturní a morální autority nahrazovány algoritmy sociálních sítí. (am)

Anne Applebaumová: *Soumrak demokracie. Svůdná přitažlivost autoritářství*. Vydala nakladatelství Pavel Dobrovský-Beta, s. r. o., v Praze a Jiří Ševčík v Plzni. 190 stran, dop. cena 289 Kč; Petr Pomerantsev: *Tohle není propaganda. Válka proti realitě*. Vydalo nakladatelství Dokořán v Praze, 234 stran, dop. cena 298 Kč. Knihy přeložila z angličtiny Petruška Šustrová.

VAROVNÝ SIGNÁL

(dokončení rozhovoru ze str. 7)

Přežila Terezín, je stále plná energie a je vždy mezi prvními diváky, kteří si rezervují lístky na programy jak Společnosti pro historii československých Židů, tak Havlovy nadace. Obě organizace pravidelně podporuje, za což jsem jí velmi vděčná.

A existují ještě v New Yorku místa, která evokují středoevropskou židovskou kulturu?

Nejlepším místem, kde naleznete stopy imigrantů z konce 19. a počátku 20. století, je určitě Tenement Museum (*tenement* znamená činžák s nájemními byty), které se nachází na Lower East Side, v domě, ve kterém byly nalezeny záznamy o nájemnících z let 1860–1930 a které lze během pandemie navštívit virtuálně. Druhým muzeem, které vás přenesení do doby největších přistěhovaleckých vln v východní Evropě, je Ellis Island National Museum of Immigration – Národní muzeum imigrace na ostrově Ellis, u ústí řeky Hudson. Touto imigrační stanicí prošlo kolem dvanácti milionů lidí. Muzeum má moderně upravené expozice a bohatý archiv.

Na co se nyní nejvíc těšíte – co plánujete za akce, on-line či v realu?

Havlova nadace pořádá každoroční přehlídku středoevropského divadla, je to organizačně náročná akce, na které spolupracujeme s mnoha dalšími evropskými a americkými partnery. Festival měl za normálních okolností dvě části – na podzim přijely vždy čtyři soubory: z České republiky, Maďarska, Polska a Slovenska, a na jaře jsme uváděli scénická čtení současných středoevropských dramatiků v angličtině v podání amerických herců. Díky grantu města New York můžeme v tomto programu pokračovat i letos, i když proběhne ve změněné podobě.

Na duben plánujeme scénická čtení, zatím na Zoomu. V červnu proběhne samotný festival. Čekáme, zda Spojené státy a Evropa otevrou hranice a umožní cestování, např. s negativním testem. Pak bychom se snažili přivést alespoň evropské divadelní režiséry a připravit program s newyorskými herci. Nic není v tuto chvíli jisté, ale jsme v kontaktu s našimi partnery v divadelních a kulturních institucích a těšíme se, že vymyslíme způsob, jak se sejít, jak pozvat diváky a zase hrát divadlo.

ALICE MARXOVÁ

K DIANIU NA SLOVENSKU

Turbulentne spoločensko-politické procesy i konšpiračné verzie

V priebehu posledných desiatich mesiacov bola slovenskou Národnou kriminálnou agentúrou (NAKA) zatknutá a obvinená dlhá rada bývalých vysokých funkcionárov polície, prokuratúry, súdov a štátnej správy alebo podnikateľskej sféry. Vo väčšine prípadov boli obvinení zo závažnej korupcie a (alebo) zosnovania zločineckej skupiny, v niektorých prípadoch tiež z krytia zločineckých skupín a finančného profitovania na ich príjmoch.

Foto:jd.

ZATKNUTÍ BOLI...

Ako prvý bol zatknutý a obvinený z korupčných trestných činov šéf štátnych hmotných rezerv JUDr. Kajetán Kičura. Rovnako skončili Peter Hraško, bývalý riaditeľ NAKA, Bernard Slobodník, ktorý stál na čele finančnej polície, ďalej Róbert Krajmer, šéf protikorupčnej jednotky NAKA, Ľudovít Makó, šéf kriminálneho úradu finančnej polície, Pavol Vorobjov, šéf finančnej spravodajskej jednotky, Milan Mihálik, zástupca riaditeľa národnej jednotky finančnej polície, Michal Zubčák z Odboru podpory riadenia a Norbert Pakší, zástupca šéfa úradu zvláštnych policajných činností. Zatknutý bol aj Boris Beňo, zástupca riaditeľa Slovenskej informačnej služby (SIS). K najvyšším zatknutým funkcionárom polície patrí aj bývalý prezident policajného zboru generál Tibor Gašpar, ktorý musel odstúpiť zo svojho úradu po vražde novinára Jána Kuciaka a jeho snúbenice Martiny Kušnierovej. Tibor Gašpar je obvinený z vytvorenia organizovanej zločineckej skupiny tvoriacej akýsi „štát v štáte“. Skupinu riadil spolu so svojim kumpánom, dnes už tiež zatknutým vplyvným podnikateľom Norbertom Bödörom. Do tejto skupiny patril aj dnes už zatknutý špeciálny prokurátor Dušan Kováčik, ktorý podľa vznesených obvinení dlhé roky úspešne maril vyšetrovanie viac ako

stovky mimoriadne závažných trestných činov. Špeciálny prokurátor je prvým námestníkom generálneho prokurátora. Ani jeho niekdajší šéf, bývalý generálny prokurátor Dobroslav Trnka, nesmie chýbať v tomto zozname, aj keď nie je jasné, či už na neho bola podaná žaloba, alebo vyviazne len v rámci disciplinárneho konania (Dobroslava Trnku

zatkli a následne prepustili z väzenia po 24 hodinách). K zatknutým predstaviteľom slovenskej justície patrí aj bývalá štátna tajomníčka ministerstva spravodlivosti Monika Jankovská, prokurátorka Soňa Juríčková a značné množstvo sudcov, ktorých mená neuvádzam, pretože ich zoznam by musel byť vydaný formou samostatnej prílohy *Roš Chodešu*.

TAKMER ČOKOLVEK

Spomedzi zatknutých vplyvných podnikateľov treba spomenúť právnik Zoroslava Kollára, ktorý dokázal na súdoch „vybaviť takmer čokoľvek“ a predstavoval konkurenciu pre zatknutého a dnes už aj odsúdeného mafiána Mariana Kočnera. Kočner bol 12. januára 2021 právoplatne odsúdený na 19 rokov väzenia spolu s bývalým ministrom hospodárstva Pavlom Ruskom za falšovanie zmienek v sume 69 miliónov eur. Túto sumu sa pokúšal získať od Televízie Markíza. (Kočner je obvinený aj z objednávky vraždy Jána Kuciaka, proces v tejto veci nie je ukončený.)

Viac ako jeden mesiac strávil vo vyšetrovacej väzbe aj jeden z najvplyvnejších a najbohatších podnikateľov v rámci bývalého Československa, spoluzakladateľ finančnej skupiny PENTA Jaroslav Haščák. Obvinenie a vyšetrovanie Haščáka pokračuje aj po jeho prepustení, ale nedá sa očakávať, že slovenská justícia bude úspešná proti osobe, ktorej majetok sa odhaduje na 830 mil. eur (podľa *Forbesu*). O niečo horšie dopadol vplyvný podnikateľ

Martin Kvietik (Slavia Capital) obvinený spolu s bývalým riaditeľom pôdohospodárskej platobnej agentúry Jurajom Kožuchom z trestných činov súvisiacich s dlhodobým masívnym rozkrádaním eurofondov. Obaja obvinení ostávajú vo väzbe napriek dovolaniam ich advokátov.

TRAGÉDIA GENERÁLA LUČANSKÉHO

Dňa 2. decembra 2020 obvinila NAKA osem osôb zo závažných trestných činov. Medzi obvinenými bol aj nástupca Tibora Gašpara vo funkcii prezidenta policajného zboru generál Milan Lučanský. Do väzby v Prešove ho poslala 6. decembra sudkyňa Špecializovaného trestného súdu v Pezinku Pamela Záleská. Podľa viacerých svedectiev mal na úplatkoch dostať len v rokoch 2018 a 2019 viac než pol milióna eur. Na prípad dnes už zosnulého generála Lučanského sa pozrieme bližšie, pretože nečakaným, ale o to silnejším spôsobom vzbudil emócie verejnosti.

Niekoľko dní po zadržaní generála Lučanského (10. decembra 2020) sa objavili informácie, že bol ošetrený vo väzenskej nemocnici v Trenčíne. Podľa úradného záznamu sa jednalo o zranenie oka, ktoré bolo dôsledkom cvičenia v cele. V tlači sa objavili špekulácie, že sa jednalo o nevydarenú samovraždu, že Lučanského zbili dozorcovia alebo spoluväzni a pod. Úradné lekárske správy nenaznačili ani bitku, ani pokus o samovraždu. Rovnako ich poprel aj samotný Lučanský. Incident vzbudil pozornosť a vyjadrovala sa k nemu ministerka spravodlivosti Mária Kolíková aj generálny prokurátor Maroš Žilinka, obaja potvrdili úradné stanovisko Zboru väzenskej a justičnej stráže.

Dva týždne po týchto udalostiach došlo k dramatickému zvratu. 29. decembra mal Lučanský pohovor s väzenským psychológom. Podľa úradnej verzie tento pohovor nijako nenaznačoval, že by si Lučanský chcel siahnuť na život. O 16.30 prebehla štandardná kontrola Lučanského cely. O 9 minút neskôr, teda o 16.39, bola, zaznamenaná mimoriadna udalosť – Lučanského našli obeseného. Záchranári ho oživilí a previezli do prešovskej nemocnice, kde zomrel o deň neskôr.

Stíhanie jeho osoby bolo z dôvodu smrti zastavené.

Parlamentná opozícia využila situáciu a žiadala demisiu ministerky spravodlivosti Kolíkovej. Ministerka odmietla, ale generálny riaditeľ Zboru väzenskej a justičnej stráže generál Milan Ivan sa svojho úradu vzdal. Zároveň potvrdil, že príslušníci zboru si riadne vykonávali svoje povinnosti a po nájdení obvineného mu okamžite poskytli prvú pomoc.

Na politickej scéne najviac kritizujú okolnosti zatknutia a smrti Lučanského predstaviteľa strán Smer SD (Robert Fico) a Hlas SD (Peter Pellegrini), ľudovo označované ako Smer 1 a Smer 2. Objavujú sa vyhlásenia (predstavitel'ov strán Smer 1, 2) o „gestapáckych metódach polície“, „Urváľkovi podobných prokurátoroch“, „policajnom terore“ a pod. Komentáre však upozorňujú, že práve predstavitelia Smeru 1, 2 mali najviac dôvodov obávať sa prípadného svedectva Lučanského.

V reakcii na popísané udalosti zriadila ministerka spravodlivosti Kolíková vyšetrovaciu komisiu na prešetrenie oboch incidentov (zranenie oka aj samovražda). Členmi komisie sú predstavitelia opozície (medzi nimi aj „vodca“ slovenských fašistov Marian Kotleba), nominanti prezidentky, členovia advokátskej komory a zástupcovia domácich aj zahraničných profesionálnych organizácií. Na vyšetrovanie dohliada generálny prokurátor Maroš Žilinka. Postup ministerky Kolíkovej ohodnotili mainstreamové médiá pozitívne.

KONŠPIRÁCIE

Paralelne s prezentovaním úradného videnia zranenia a samovraždy generála Lučanského vznikli a závratne rýchlo sa rozšírili mnohé, neraz sa vzájomne vylučujúce konšpiračné verzie oboch incidentov. Snáď jediné, čo tieto verzie spája, je odmietnutie možnosti, že smrť generála je dôsledkom jeho samovraždy.

Lučanského zabil americký satanista. Znie to neuveriteľne, ale aj takéto tvrdenie sa na internete objavilo. Podľa tejto verzie na Slovensku pristál 30. októbra vrtuľník NATO s výsadbou určenou na plánovanú likvidáciu Lučanského. Hoax ilustruje fotografia zo skutočného pristátia, keď mal americký vojenský vrtuľník pre zlé počasie neplánovanú zastávku na letisku v Nitre-Janíkovciach.

Rozšírená je aj verzia o bitke, ktorú mal Lučanský dostať od skupiny dozorcov ako trest za neposlušnosť. Táto verzia je podporená fotografiou muža so silne poranenou tvárou. Slovenská polícia na svojej facebookovskej stránke upozornila, že na fotografii nie je Lučanský. Jedná sa o fotografiu dôchodcu, ktorý bol v minulosti napadnutý a nemá žiadnu súvislosť s udalosťami v prešovskej väznici.

Pozoruhodnou konšpiráciou je tiež tvrdenie, že situácia okolo súčasnej pandémie koronavírusu je len virtuálna a vláda

a bývalý minister vnútra Daniel Lipšic (poznámka autora: advokát židovského pôvodu – aby bolo jasné).“ Autorka tejto stručnej, ale obsažnej „informácie“ je slovenská karierna diplomatka Iveta Michalíková a informuje o tom Andrej Bán v Denníku N z 5. januára 2021 v článku s príznačným titulom: „Podiel sociálnych sietí na zdivočení človeka.“

POCHYBNOSŤ, DÔSLEDKY

Napriek neraz absurdným konšpiračným teóriám je potrebné dodať, že situácia je zložitá a pochybnosti o úradnej verzii incidentu môžu vzniknúť aj u triezvo rozmýšľajúceho človeka. Nedá sa vylúčiť, že udalosti sa odohrávali inak, ako je uvedené v oficiálnej verzii. Povedané slovami Woody Allena: „To, že nie si paranoik, ešte neznamená, že po tebe nejdú.“

Zatiaľ nevieme a možno sa nikdy nedozvieme, čo sa v posledných dňoch generála Lučanského stalo, ale už teraz

môžeme povedať, že vzniká adorácia jeho osoby. Na pohrebe generála v jeho rodnej Štrbe sa zúčastnili stovky ľudí. Spontánne vznikli pietne miesta, na ktoré občania kladli kvety a zapalovali sviečky. Čierne zástavy vyvesili v Štrbe, po istých váhaniach sa zjavili aj na niektorých úradných budovách v Bratislave. Veniec poslal aj premiér Igor Matovič, prezidentka Zuzana Čaputová

Spontánne vznikli pietne miesta, na ktoré ľudia kladli kvety a zapalovali sviečky. Foto archiv.

zaviedla lockdown z jediného dôvodu: aby ľudia nemohli ísť protestovať proti zavraždeniu Milana Lučanského.

Predpokladám, že každému čitateľovi *Rch* je jasné, čo nesmie chýbať v spektre konšpiračných teórií. Je to tu, dokonca s uvedeným autorom:

Lučanského nezabili ani nezabili väzenskí dozorcovia. „Podľa svedkov prišli do jeho cely štyria cudzinci hovoriaci zlou slovenčinou (poznámka autora: hovorili slovensky s jeruzalemským prízvukom, ktorý je rozšírený v Izraeli – to aby bolo všetko jasné) a priviedol ich známy advokát

vá poslala kondolenčný dopis vdove po Lučanskom. Pohrebu sa zúčastnili aj viacerí bývalí politici a spolupracovníci zosnulého. Objavujú sa články prirovnávajúce Lučanského ku Kuciakovi (!), Dubčekovi, Štefánikovi alebo Jánošíkovi (to posledné by sa dalo prijať).

Bez ohľadu na to, aké závery príjme komisia poverená vyšetrovaním samovraždy Lučanského, je už dnes jasné, že Slovensko, tak chudobné na osobnosti, s ktorými by sa mohlo pýšiť pred svetom, si vytvára svojho nového hrdinu.

JARO FRANEK

ŠKOLA NENÍ JEN VÝUKA

Rozhovor s ředitelem Lauderových škol Petrem Karasem

Mgr. **PETR KARAS** (nar. 1973 v Praze) absolvoval Přírodovědeckou a Filozofickou fakultu UK, po studiích působil dva roky na New York University in Prague, poté na osmiletém gymnáziu Mezinárodních vztahů v Praze. Na Lauderových školách začal vyučovat roku 1999, pět let působil ve funkci zástupce ředitelky a od roku 2014 je jejich ředitelem. Napsal několik odborných publikací a založil Nakladatelství P3K, které vydává knihy s židovskou tematikou. Tématem našeho rozhovoru (viz též předchozí v Rch 9/2014 a 9/2017) je život školy v době pandemie.

Vaše oznámení na webu školy o jejím provozu končívají přáním hodně sil do dalších dní a týdnů. Ubývá sil, nebo máte pocit, že už si pedagogové a studenti na distanční výuku zvykli?

Přání nemíří jen ke kolegům, ale také k rodičům a studentům. Zvláště na jaře to byl opravdu velký nápor – stihnout současně zaměstnání (nebo se vyrovnat s jeho ztrátou) a podporu menšího dítěte na on-line výuce vyžadovalo velké úsilí a hodně pevné nervy. Jinak bych neřekl, že sil ubývá hodně, na distanční výuku jsme si zvykli, jde spíše o jakousi monotónnost a únavu. V březnu to byl blesk z čistého nebe, ale současně výzva – museli jsme nově nastavovat řadu procesů, učit se novým věcem, neustále informovat rodiče a žáky –, teď už jsme dál, řadu novinek jsme zapracovali, ale prezenční výuka nám až na výjimky schází.

Co konkrétně vypověděl nouzový stav a jevy s ním spojené o fungování Lauderových škol? Je pro ně – instituci definovanou jako komunitní škola s rodinnou atmosférou – situace horší než pro „normální“ školy, nebo naopak lepší, dokážete jednat pružněji, máte větší přehled o potřebách žáků a studentů?

Horší i lepší zároveň. Jako komunitní škola (byť už ne tak malá – máme čtyři sta dětí a žáků, dalších sto padesát v e-škole) dokážeme víc táhnout za jeden provaz, máme detailnější informace o našich žácích a rodinách, jsme flexibilnější a hlavně našim krédem je, že „standard“ nestačí. Neboli strategie řady škol (zdaleka ne všech) – „nějak bude“

– tu opravdu nefungovala. Ačkoli to pro nás nebylo snadné, do on-line výuky jsme přešli v řádu dní, a přestože jsme se od jara v mnohém poučili a postupně odbourali řadu nedostatků, základ systému byl víceméně postaven již tehdy.

Dostalo se nám plné podpory od zřizovatele ŽOP, včetně udržení dotace rozpočtu (navzdory výpadku příjmů), důležitá byla pomoc od EFI a Nadace R. S. Laudera. Především se však semkli kolegové (např. učitelé školky a družiny dobrovolně souhlasili s udržением chodu naší mateřské školy; totéž školní jídelna – i po dobu lockdownu v březnu

„Prezenční výuka nám schází...“ Foto Gabriela Kučerová.

a dubnu) a rodiče (řada nabídla jiným rodičům starší techniku pro výuku, poskytlí dary škole, spolupracovali se školou). E-škola nabídla rodičům a starším studentům celou řadu přednášek, seminářů, setkání.

Z druhé strany pro Lauderky je zásadní nejen vlastní výuka, ale i všechny komunitní aktivity kolem. A ty jsou z principu o potkávání se. Opakovaně se musel zrušit „šul a šnaps“, hned dvakrát se zrušila akce dobrovolnické skupiny „havdala“, to nemluvím o všech šabato-nech, kavárnách pro rodiče, dílnách ke svátkům, ranních bohoslužbách, půlročním projektu, maturitním plese atd. Ačkoli se některé akce přesunuly do virtuálního prostředí, přestože Vysoké svátky či Chanuka „v krabici“ pokračovaly a např. havdalová skupina se pružně „přeorientovala“ a vymyslela skvělou rodinnou bojovku po Praze, toto schází a je to pro školu s rodinnou atmosférou citelný zásah.

Mohou se ředitelé škol a pedagogové spoléhat na nějaké systematické „cestovní mapy“ z ministerstva školství, nebo se každý musel a musí spoléhat na sebe a svůj tým?

Na jaře jsme se víceméně všichni museli spolehnout jen sami na sebe. Trochu pomoci ze strany MŠMT bylo, vznikly nepříliš konkrétní metodiky, plus několik webových portálů, ale jinak velká pasivita. Od léta se situace zlepšovala, podzim už byl připravenější, nyní se můžeme opřít o legislativu řešící distanční výuku. Ale i tak většina toho, co jsme v Lauderkách zavedli, je výsledkem práce mých kolegů, kterým jsem nesmírně vděčný, zadržím pak sdílení příkladů dobré praxe s ostatními školami, zatímto pomoci technologických firem a začtvrté nápadů a připomínek rodičů a studentů (realizovali jsme vícero zpětných vazeb).

Zmínil jste EFI (filantropickou nadaci Education for Impact, která židovským školám poskytuje poradenství), o níž jsme informovali v minulém čísle Roš chodeš. Jak důležitá je v tomto období?

EFI pokračovala i v době pandemie covidu-19 ve všech činnostech a aktivitách. Jen je přesunula do on-line prostoru. Konferenci, která se měla v červnu 2020 konat v Praze, nahradila sérií setkání a přednášek na Zoomu. Bylo důležité být součástí většího celku a moci se opřít i o zkušenosti dalších židovských škol v Evropě. Ale byť to bude znít přízemně, největší pomocí ze strany EFI v krizové době byly peníze. Pro rok 2021 dorovnávala snížení částky, kterou škola obdrží od Nadace ŽOP, ale urgentně již pro podzim 2020 EFI alokovala přímo škole částku v řádu statisíců na pomoc rodinám postiženým dopady pandemie. Ve škole máme přes čtyřicet dětí z rodin, kde vypadly příjmy jednoho či obou rodičů, proto zvláště u školky (kde je komerční školné) hrozilo, že nebudou moci dávat dětem nadále k nám. EFI jasně deklarovala, že si nepřeje, aby jediné dítě muselo opustit školku či školu z ekonomických důvodů. Ve spolupráci se sociálním odděle-

ním ŽOP se nám podařilo všechny případy ošetřit.

A jakou roli hrají dobrovolnické aktivity?

Otázku dobrovolnictví bych rozdělil do dvou bloků. Na pomoc našich studentů a kolegů „okolnímu světu“ a naopak aktivity rodičů směřované ke škole či židovské komunitě. Již několik let si mohou naši studenti vyššího gymnázia volit celoroční dobrovolnický projekt (DOBRO) namísto ročníkové práce. Paradoxně zrovna ten postihla pandemie, protože nejednou naši studenti nemohli docházet do pečovatelských center, nemocnic či dětských domovů. Ale improvizovali jsme a studenti nabídli pomoc rodičům s doučováním mladších spolužáků, šli roušky pro ostatní, chodili na nákupy seniorům či jim předčítali po telefonu.

O dobrovolnických týmech rodičů jsem se již zmínil, některé skupiny – šabatonovou či šul a šnaps – to logicky muselo paralyzovat, naopak skupiny s více distančním charakterem (jako „svátky v krabici“) pokračovaly, skupina cedaka hned v dubnu zorganizovala symbolickou pomoc pro rodiny nejvíce postižené lockdownem. Stejně tak jako dobrovolnický nápad původně vznikla myšlenka na rozvoz školních obědů dětem zavřeným doma. Brněnská ŽO nás přizvala k projektu čtení dětem on-line. Aktivit a pomoci bylo hodně, ale i tady je vidět, jak se pomalu dostavuje jistá únava a vyprchá nadšení z virtuálního prostoru.

Existují nějaké společné on-line přednášky či programy vedené v angličtině pro studenty napříč židovskými školami? Myslíte, že by se našla energie je organizovat a že by o ně byl zájem?

Neexistují. Respektive jen občasné projekty typu matematická „soutěž“ napříč ORT školami apod. Poptávka zde je, o podobném projektu se mluví řadu let, ale k realizaci nejsme ani o kus blíž. Těsně před covidem jsme měli rozjednaný projekt s židovskou školou v Kodani – na historické téma. Pevně doufám, že se v budoucnu podaří zorganizovat. Z druhé strany bych zdůraznil, že zatímco pro rodiče (a častěji už spíše prarodiče) je hlavní motivací angličtina, pro žáky (a Lauderky) už toto není primární „téma“, jako přínosnější se nám jeví mezinárodní kooperace a větší propojení židovských komunit. Vidím kolem sebe rodiče řešící otázku výuky angličtiny

– mám jednoduchý vzkaz: přijďte se podívat kdykoli na naše maturity. Uvidíte ústní i písemný projev, o kterém se zde před dvaceti lety nikomu ani nezdálo. Jistě to není zásluha jen školy, přináší to také doba, obklopení angličtinou všude kolem, ale výsledek je jednoznačný.

Patříte k těm pedagogům, kteří vidí on-line výuku jen negativně – máte pocit, že děti tohle období zásadně poznamená?

Myslím si, že nás poslední rok poznamená všechny. Jak zásadně, to si netroufám odhadnout. Pokud se bavíme čistě o výuce, určitě dopad distančního vzdělávání na žáky vidíme, ale katastrofické předpovědi o ztracených generacích nesdílím. Oproti jaru už většina škol opravdu distančně/on-line funguje, největší „oběti“ – žáci prvních (a druhých) tříd – už našťásti mohou chodit do škol prezenčně. Navíc on-line prostředí přineslo jistý posun do českého školství, zvedlo úroveň IT dovedností, on-line výuka je z principu odlišná od prezenční, a proto jsme museli všichni přehodnotit jak některé metody, tak i obsah. Kolegyně už před lety začala testovat kombinovanou on-line výuku ve chvíli, kdy byla doma kvůli nemoci svého dítěte (a studenti ve škole), po loňské zkušenosti toto řešení už budeme volit mnozí. Tedy pozitiva lze najít.

Pak jsou tu ale velká ale. Palčivý problém českého školství – rozevřené nůžky mezi dětmi z různého sociálního prostředí, různých regionů, navíc doplněné ekonomickými důsledky lockdownu – distanční výuka dále prohlubuje. A to zásadně. Lauderky měly možnost se spojit se všemi dětmi, navázali jsme na dlouholeté zkušenosti z e-learningu, bylo v našich silách všem zájemcům zapůjčit notebooky, tablety, kamery, mikrofony, přes nabídku T-Mobile zajistit internetové připojení, asistentky pedagoga dálkově (i prezenčně) pomáhaly žákům s doučováním, mluvil jsem již o pomoci od našich starších studentů. Ani tak si nedovolím tvrdit, že jsme dokázali stoprocentně pomoci všem, že se nám některé děti „neztrácelý“, že se rozdílily neprohloubily. A to opravdu máme skvělý tým a nadstandardní materiální vybavení. Díky on-line konferencím s ostatními řediteli mohu sledovat vývoj jinde, někde přes veškerou snahu nemají technické ani personální možnosti podobnou podporu zajistit. A leckde schází i ta snaha. Pokud si někde zaděláváme na problém, pak zde.

Škola navíc není jen místem výuky, ale také sociálních kontaktů. Počty žáků na počet učitelů jsou dimenzovány na prezenční, převážně frontální výuku, on-line výuka u mladších žáků má smysl jen v daleko méně početných skupinkách. Výchovy jsou přirozenou součástí vzdělávání, přitom nyní jsou odsunuty na druhou kolej. A mohl bych pokračovat.

Rozumím negativům, ale celkově patříte k těm, kdo on-line výuku považují za průlom, který byl pro konzervativní české školství, založené ve velké míře na biflování vlastně potřebný? Souhlasil byste s následujícím výrokem Ondřeje Šteffla: „Doufejme, že to, co nám z doby koronaviru zůstane, bude pochopení, že škola a vzdělávání může a má vypadat jinak, ale opravdu jinak, než jsme byli dosud zvyklí.“

Nesouhlasil. Ondřeje si pro řadu věci vážím, ale jeho přehnaně skeptický pohled na české školství nesdílím, stejně tak jeho podceňování vědomostní báze (je zvláštní, jak nejčastěji vychází od lidí s nevidaným encyklopedickým přehledem), ani optimismus ohledně dopadu on-line výuky. České školství je možná konzervativní, ale mění se a posouvá, není zdaleka tak špatné, jak se o něm mnohdy tvrdí, a zásadní problémy spátrují spíše v rovině nevyváženosti (šťastné a méně šťastné lokality, dobří a špatní učitelé) než v metodě a obsahu (byť obsah učiva předimenzovaný je, a v návrzích strategie 2020–2030 se proto uvažuje o redukci o 20–50 procent). Mohu se mýlit, ale Ondřejem očekávaný zlom nepředpokládám, posun určitě ano, ale zase s obavou, že lepší školy či pedagogové to posune dost a horší skoro vůbec, tedy rozdily se ještě více prohloubí.

Kdybyste byl ministrem školství, jaké zásadní změny ve školském systému u nás byste navrhl?

Byť to bude znít ošklivé, podle mého názoru je základem kvalitní učitel a toho ve školství neudržíme bez řádného finančního ohodnocení. Jistě, existují další motivační faktory, ale bez dalšího zvýšení (a pak stabilizace) mezd žádná nová metoda a reforma nic zásadního nezmění. Ano, mezi námi učiteli je řada nekompetentních osob – aby ne při počtu přibližně dvě stě tisíc a podmínkách, které ve školství panují –, tedy třeba deset let by rozpočet MŠMT byl „černou dírou“, ale je to cesta. Zadržet by se pak musela zlepšit kvalita pedagogických fakult. (pokračování na str. 14)

PODCEŇOVANÉ HRDINSTVO ZÁCHRANCOV

O knihe *Záblesky v temnote*

„Po oslobodení, ale aj dlhé roky po ňom, ľudia, ktorí prežili, nehovorili medzi sebou o tých, čo ich zachránili, ani nevyslovili záchrancom svoju vďaku. Uplynuli dlhé roky, než tieto city presiakli do ich vedomia a srdca a boli konečne schopní vyjadriť vďaku záchrancom za ich ľudskosť, dobrotu a šľachetnosť. Väčšinou však už bolo príliš pozde. Názov, ktorý som dal knihe svojich spomienok, a tie záblesky svetla v temnote, ktoré sú na knižnej obálke hebrejského vydania, odzrkadľujú môj vzťah k týmto statočným ľuďom“ (s. 11).

REPRESÁLIE AJ NESÚHLAS

Tieto slová, ktoré odrážajú vlastnú skúsenosť, vložil prešovský rodák a od roku 1949 občan Izraela Róbert Cvi Bornstein (1926) do úvodnej kapitoly svojich pamätí. Jeho kniha prvý raz vyšla pred siedmimi rokmi v Izraeli. Vtedy mal autor 87 rokov a od opisovaných udalostí uplynulo teda sedem desaťročí. Dlhý časový odstup dovolil Bornsteinovi zbaviť sa „vaty“ a vypreparovať z množstva zážitkov to, čo sa mu javí ako podstatné. Výsledkom týchto procesov je (možno až príliš) stručná knižka. Na rozdiel od mnohých prehnaných detailných memoárových diel (nie len o holokauste), má pri *Zábleskoch v temnote* čitateľ pocit nedopovedaného. Chýbajú mu podrobnosti, chcel by sa dozvedieť viac o ďalších osudoch aktérov. To je zároveň dôvod, prečo nie je jednoduché túto knihu recenzovať.

Už citát v úvode tohto textu naznačuje, že Bornstein cítil potrebu, či dokonca povinnosť upozorniť na tiché a spoločnosťou aj preto neraz podceňované hrdinstvo záchrancov: „Musím znovu priznať: roky mi trvalo, než som si uvedomil podstatu skutku a veľkosť obete rodiny Čeplovcov. Títo šľachetní ľudia sa vydali napospas strašnému nebezpečeniu len preto, aby ma chránili. Potom, čo už vedeli, že naši rodičia boli deportovaní, že Martu (*autorovu sestru*) chytili a možno tiež deportovali, úsilie, ktoré vynaložili o záchranu posledného predstaviteľa a jediného pokračovateľa nášho rodu, bolo zdanlivo v protiklade s ich životnými záujmami“ (s. 57–58).

Konanie záchrancov komplikovali nielen represálie režimu, ale neraz aj otvorený nesúhlas ich spoluobčanov. Motivoval ho strach, ale často aj antisemitizmus značnej časti obyvateľov Slovenska. V tej-

to súvislosti autor uviedol: „Začnem hlbokou vďakou všetkým tým, ktorí k záchrane prispeli: manželom Molnárovcom, rodine Čeplovcov, Bélovi Olejarčíkovi a mne dodnes neznámemu šoférovi sanitky. Všetci títo ľudia riskovali za mňa svoj život. Dodatočne, z dnešného hľadiska, stále nechápem svoje vtedajšie správanie, veď vtedy mi ich konanie pripadalo ako samozrejmé, pričom však pravý opak bol pravdou.“

ŽIVOT V ČESKOSLOVENSKU

Na margo postojov majority autor dodáva: „A ešte jedna poznámka v tejto súvislosti. V očiach slovenských Židov, ale i v očiach iných, sú Slováci antisemiti. Tu je však nutné dodať, že napriek svojmu antisemitizmu sa mnohí z nich zachovali ľudsky. Veď za obdobia priamej nemeckej kontroly Slovenska, od vypuknutia povstania až do oslobodenia, sa zachránilo okolo 10 000 Židov. Ani jeden z nich by nebol zostal nažive, nebyť pomoci slovenského obyvateľstva“ (s. 60–61).

Zaujímavý (hoci opäť, žiaľ, príliš stručný) je opis prvých mesiacov a rokov života v oslobodenom Československu. Pre mnohých nové budú napríklad informácie o pôsobení židovskej brigády na stavbe Trate mládeže, či niektoré Bornsteinove skúsenosti s prípravami alije. Pre mňa má táto kniha aj súkromný rozmer. Spomína v nej totiž ľudí, ktorých som osobne poznal. Veď Moše Burian bol spolu s mojimi rodičmi v Seredi a v šesťdesiatych rokoch sa počas návštev Slovenska neraz objavil v našom byte. Matej Bel, ktorého zložitú osudu spracovala Ivica Štelmachovič Bumová v knihe *Sionisti a buržoázni nacionalisti v ŠtB* (2019), patril zásluhou jeho manželky Miriam a syna Petra medzi rodinných priateľov. Akiva Nir a Šmuel Givoni mi poskytli v Izraeli rozsiahle interview v rámci projektu *Osudy tých, ktorí prežili holokaust...* Z rovnakého dôvodu som sa v Bratislave spoznal aj pani Hraboveckú, jednu zo sestier Friedmanových, o ktorých sa Bornstein tiež zmieňuje...

Spomienky Róberta Cvi Bornsteina (aj vďaka prekladu) určite čitateľov zaujmú.

PETER SALNER

Róbert Cvi Bornstein: *Záblesky v temnote. Prvých 23 rokov môjho života*. Z hebrejčiny preložil Joel Ivan Hajoš. Vydalo nakladateľstvo Marenčin PT v Bratislave roku 2020. 144 strán.

ŠKOLA NENÍ JEN VÝUKA

(dokončení ze str. 13)

Ti nejlepší absolventi, kteří k nám přicházejí, jsou skvělí. Ale ostatní a hlavně ti nejhorší – to je opravdu zlé. Řada z nich by u nás nemohla odmaturovat.

Autonomie univerzit je fajn, ale bylo by třeba jasně říct, že fakulty vypouštějící absolventy, kteří třeba nedokážou říct větu, neumějí psát a bojí se děti (i taci učí, zažil jsem je v poslední době), nedostanou akreditaci. Zatřetí dopilovat kariéru řád – aby učitelé věděli, co se od nich čeká, jak mají na sobě pracovat a jaký to pro ně bude mít přínos. Začtvrté posílit podporu ředitelů, oni určují směr školy, momentálně mají obrovskou zodpovědnost, málo pravomocí, jsou přetíženi byrokracií a zastávají několik funkcí najednou, není divu, že se do pozice ředitele nikdo nežene a konkurzní komise nejčastěji „vybírají“ z jednoho kandidáta (mají-li štěstí).

A konečně zásadně podpořit nejslabší články – školy v sociálně znevýhodněných oblastech a obecně druhého stupně. Nemá smysl stále řešit otázku víceletých gymnázií, když je politicky skoro neprůchodné jejich rušení – stačí zkvalitnit druhé stupně, třeba i za cenu méně početných tříd a vyšších mezd tamních učitelů. Naše děti se snaží dostat na lauderovské gymnázium, ale většina nelituje, když zůstane na ZŠ. Hlásí se k nám děti odjinud právě na druhý stupeň, a dokonce už máme případy dětí, které daly přednost našemu druhému stupni před jiným osmiletým gymnáziem, kam se dostaly. Jde to.

Poslední (čtyř)otázka je osobnější: Na co z doby před covidem nejraději vzpomínáte, co vám dodává sílu, co nejvíc postrádáte a nač se po návratu do normálu nejvíc těšíte?

Rád vzpomínám na svobodné cestování bez restrikcí a všudypřítomného podezřívání, sílu mi dodává rodina, už jen proto, že se čtyřmi dětmi jsme sami o sobě početným společenstvem, a dále pak také skutečnost, že to, co děláme ve škole, snad dává smysl. Postrádám společné (společenské) akce – školy, obce i všemožné jiné, už i na turisty přeplněnou Prahu začínám vzpomínat s jistou nostalgií. A už se nemůžu dočkat, až se s blízkými posadím v hospodě.

ALICE MARXOVÁ

VENKU

Covidová povídka Etgara Kereta

Tři dny po odvolání zákazu vycházení bylo jasné, že ven nikdo vyjít nehodlá. Z neznámých důvodů radši všichni zůstali doma, buď sami, nebo s rodinami, snad zkrátka proto, že byli šťastní, že se s nikým nemusí stýkat. Doma strávili už tolik času, že si na to zvykli: nechodili do práce, nezašli si s kamarády na kafe – a nestalo se jim ani to, že by na ulici narazili na někoho, s kým kdysi cvičili jógu a kdo je teď nečekaně a proti jejich vůli začal objímat.

Vláda nechala dalších pár dnů na to, aby se lidé přizpůsobili, když ale bylo zjevné, že se nic nezmění, neměla na vybranou. Na dveře začala bušit policie a armáda a narizovala jít ven.

Po sto dvaceti dnech izolace si člověk těžko vybavuje, čím se dřív živil. Ne že by se jeden nesnažil. Určitě to mělo něco společného s kupou naštvaných lidí, kteří se neradi smířují s autoritou. Možná škola? Nebo vězení? Matně jste si vybavovali vyčouhlé děcko se sotva rašícím knírkem, jak po vás hází kame-

...a vyliďněný Tel Aviv v době úplného zákazu vycházení. Ilustrační foto archiv.

nem. Nepracoval jste náhodou jako sociální pracovník v nápravném zařízení?

Stojíte na chodníku před svým domem a vojáci, co vás vyvedli, naznačují, ať se dáte do pohybu. Tak to uděláte. Ale nevíte, kam přesně jdete. Projíždíte si mobil, jestli tam není něco, čeho byste se chytli. Minulé schůzky, zmeškané hovory, adresy v upomínkách. Na ulici kolem vás spěchají lidé, a někteří vypadají

pěkně vyděšeně. Ani oni si nepamatují, kam by měli jít, a pokud ano, netuší, jak se tam dostat nebo co přesně se dá dělat cestou.

Máte hroznou chuť na cigaretu, ale nechali jste je doma. Když k vám vtrhli vojáci a zařvali, ať vypadnete, sotva byl čas schrastit klíče a peněženku – dokon-

Jeruzalém v době mírnějších opatření...

ce jste si zapomněli sluneční brýle. Mohli byste se pro ně vrátit, pořád jsou ale všude vojáci a netrpělivě mlátí sousedům do dveří. Takže se vypravíte do krámků na rohu a zjistíte, že v peněžence máte jen pětišekelovou minci, jinak nic. Vysoký mladík za pokladnou, z něhož čpí pot, chňapne po krabičce cigaret, kterou k vám právě přisunul: „Schovám vám ji tu.“ Když se zeptáte, jestli se nedá platit kartou, usklíbne se, jako byste mu zrovna řekli vtip. Když si cigarety bere zpět, jeho ruka se dotkne vaší – a je chlupatá, jako krysa. Od chvíle, kdy se vás někdo dotknul naposled, uběhlo sto dvacet dní.

Tluče vám srdce, v plicích vám hvízdá vzduch a vy netušíte, jestli to dáte. U bankomatu sedí chlápek ve špinavých hadrech a vedle něho leží plechovka. Jak se v téhle situaci zachovat, víte přesně. Rychle projedete kolem, a když vám nakřáplým hlasem sdělí, že dva dny nic nejedl, vyhnete se očnímu kontaktu a jako profík se zadíváte na druhou stranu. Není se čeho bát. Je to stejné, jako když umíte jezdit na kole. Tělo si všechno vybaví a srdce, které vám o samotě zjihlo, se zase bleskem zatvrdí.

Z angličtiny (s přihlédnutím k hebrejskému originálu) přeložila Hana Ulmanová.

VĚŽ ESTER ZŮSTANE V JERUZALÉMĚ

Rozhledna jménem Ester stojí v Jeruzalémě od listopadu 2017. Její stavbu iniciovalo České centrum pod vedením Lukáše Příbyla. Šestnáct metrů vysokou stavbu vytvořil ze dřeva architekt Martin Rajniš v Česku. Pak byla rozebrána, převezena do Izraele lodí a postavena v areálu Hansen House (Centra pro mladé umění, design, technologie, architekturu, které v 19. století sloužilo jako leprozárium) nedaleko Jeruzalémského divadla.

Rozhledna se podobá kaktusu. V rozhovoru pro *Rch* (12/2017) její vzhled architekt komentoval takto: „Když kaktus rozkvetne věncem květů, je to ve své houževnatosti a ježatosti dojemně krásná rostlina a mně to připadalo symbolický – tahle kombinace něhy a odhodlání je, jak jsem si všiml, podobná charakteru lidí, který jsem v Izraeli potkal. A navíc: jak se říká Izraelcům, který se narodili v týhle úžasný, ale nehostinný

Kaktusová věž Martina Rajniše. Foto Ivan Němec.

krajině a dokážou poušt' měnit na rozkvetlou zahradu? Sabra. Co je sabra? No přeci kaktus. Takže stavíme sabru, abychom oslavili lidi, co měli sílu, odvahu, tvrdost, ale zároveň i lásku a něhu ke své zemi.“

Původně byla věž zaevidována jako dočasná stavba, a řešilo se, zda se nebude muset přestěhovat. K tomu Rajniš: „Velmi jsme si dali záležet na tom, abychom její parametry přizpůsobili pohádkovému prostředí Hansen House a jeho zahradě – aby ‚nepřekřikovala‘ tohle historický stavení a byla příjemným a uznalým společníkem stovky let starým olivám a dalším stromům v zahradě, ale i domům v bezprostředním okolí areálu.“

Povolování staveb v Jeruzalémě je kvůli památkové ochraně a dalším předpisům velmi složité. Ester však u starosty „prošla“. Jak informovala Česká televize, rozhledna v areálu Hansen House zůstane natrvalo a o její údržbu se postará radnice.

(am)

MACHO A MENSCH

O jedné korespondenci z konce minulého roku

V prosinci minulého roku vrátil Tomáš Lom, válečný veterán, který za druhé světové války sloužil u 311. československé perutě RAF (Royal Air Force) pamětní list, který mu

Tomáš Lom v roce 1945...

v květnu udělil prezident Miloš Zeman k 75. výročí osvobození Československa jako poděkování za účast v boji. Protože vzhledem k pokračující pandemii ne-

bylo možné Pamětní list předat osobně, zaslal ho 23. listopadu 2020 vedoucí Kanceláře prezidenta republiky Ing. Vratislav Mynář panu Lomovi poštou spolu s vlastním průvodním dopisem, který stojí za to, aby byl očitován:

Vážený pane Lome, složitá současnost nám připomíná, jak vzácné je hrdinství, obětování se pro druhé. Vzorem pro všechny bojující v čase pandemie o životy bližních jste vy, který jste neváhal podstoupit nesmírné riziko v době německé nacistické okupace. Za svůj národ, za svobodu, za to, abychom my mohli žít.

Prezident republiky Miloš Zeman cítí velkou vděčnost za Vaše statečné činy, a proto se rozhodl udělit Vám Pamětní list k 75. výročí osvobození Československa. Pandemie sice zabránila osobnímu předání Pamětního listu, ale jsem si jist, že jsme spojeni poutem lásky k vlasti, kterou jste prokázal činy.

Připojuji se k poděkování, které Vám vyslovuje prezident republiky, a přeji Vám vše dobré, zejména však pevné zdraví. S úctou Ing. Vratislav Mynář, vedoucí Kanceláře prezidenta republiky

ŠEL, KOUPI SI ZNÁMKU...

Když si to adresát přečetl, podle vlastních slov šel, koupil si známku a poslal na adresu Kanceláře prezidenta republiky tuto odpověď:

Pane prezidente, vracím Váš Pamětní list z 8. května 2020 s datem na obálce 26. listopadu 2020.

Domnívám se, že vzhledem k Vaším stále zjevnějším aktivitám, které se mi jeví jako vlastizrádné ve prospěch systémových protivníků České republiky, je protismyslné, abyste právě Vy rozesílal Pamětní listy k „výročí osvobození Československa“ lidem, kteří za vlast nasazovali život. Proto jej ani já nemohu přijmout. S pěkným pozdravem, RNDr. Tomáš Lom, CSc., F/Sgt RAF 311. perut'

Korespondence vyvolala značnou pozornost médií a veřejnosti, hradní kancelář reagovala ústy pana Mynáře s tím, že pan Lom panu prezidentovi křivdí.

WHO IS WHO

Kdo je prezident Miloš Zeman, je celkem obecně známo. Kdo je Tomáš Lom, ale každý vědět nemusí. Narodil se v roce 1924 v Praze jako To-

...a s Hanou Bergmannovou Klímovou v roce 2020. Foto archiv.

máš Löwenstein do židovské rodiny, která se zachránila emigrací do Anglie. Tomáš tam dostudoval střední školu, složil maturitu a nastoupil na Přírodovědeckou fakultu Univerzity

v Glasgow. V roce 1942 vstoupil do armády a v roce 1944 absolvoval výcvik radiooperátorů a palubních střelců. Poté nastoupil službu u 311. československé perutě RAF v posádce kapitána Hořejšího a později byl převelen k jednotce 111. OTU Nassau na Bahamských ostrovech. Po válce se Tomáš Lom vrátil do Prahy, kde vystudoval Matematicko-fyzikální fakultu Univerzity Karlovy. Aby mohl dostudovat, vstoupil do komunistické strany, při prověrkách po roce 1968 ale už stranickou legimitaci nedostal. Sám podotýká, že naštěstí. Následně si ho zavolal ředitel podniku s tím, že bude muset zažádat o odstoupení z funkce náměstka ředitele. Poté obdržel doklad, že je už pouze vědeckým pracovníkem. A jím zůstal až do svého odchodu do důchodu.

Dnes ve svých 97 letech patří k posledním žijícím československým příslušníkům RAF. S Hanou Bergmannovou Klímovou, autorkou knihy *Dobrodružství pana Wellingtona*, která vypráví o klucích, letadlech a letcích RAF, se účastní besed a přednášek pro děti a mládež. „Děti Toma mají rády, on to s nimi umí. Má ohromný smysl pro legraci a charisma. Každý si ho hned oblíbí,“ chválí Tomáše Loma Hana Bergmannová Klímová.

Jako svým vyprávěním dovede potěšit a dodat kuráž dětem a mládeži, tak svým vrácením Pamětního listu dokázal potěšit a hlavně povzbudit i hodně dospělých.

Jsou dvě kategorie mužů – macho a mensch. Pan Tomáš Lom patří jednoznačně do té druhé. Kam patří adresát jeho odpovědi, dosad' si, laskavý čtenáři, sám. No a ten třetí...

SBOHEM, CENTURY

V New Yorku se uzavřel legendární obchodní dům

Můžete mít citový vztah k obchodnímu domu? Rozhodně ano! Řada Newyorčanů měla tento vztah právě k Century 21, který v prosinci minulého roku vyhlásil bankrot a natrvalo uzavřel všech svých třináct poboček. Jeho zánik znamená konec jedné kapitoly v historii newyorských obchodních řetězců s módou. I pro mě hodně znamenal: Byl to první obchodní dům svého druhu, který jsem v Americe navštívila, a nikdy nezapomenu na své prvotní nadšení.

Century 21 byl založen v roce 1961 v imigrantské čtvrti Bay Ridge v Brooklynu a ještě tentýž rok otevřel svou centrálu ve „městě“, tedy na Manhattanu. Založili ho bratřenci Al a Samuel „Sonny“ Gindiovi, kteří pocházeli z imigrantské rodiny sefardských Židů ze Sýrie a začínali s maloobchodní prodejnou s oděvy. Oba byli aktivní v židovské komunitě a celá rodina Gindiových (synové a vnuci pokračovali v rodinném podnikání) pak štědrým sponzorem velkého množství charitativních židovských organizací v USA a Izraeli. Jmenujme např. The Center for Designed Philanthropy se sídlem v Los Angeles, která pomáhá středoškolské mládeži z řad ortodoxních rodin, nebo Mígdal Ohr, organizace, jež podporuje vzdělání izraelských sirotků a dalších znevýhodněných skupin dětí.

POD JEDNOU STŘECHOU

V souvislosti s prosincovým bankrotem obchodu vzpomínala řada Newyorčanů na dětství prožité v Brooklynu, respektive na to, jak s rodiči o víkendů přejeli Brooklynský most na Manhattan a svou cestu korunovali právě návštěvou Century. Hlavní pobočka Century 21 se nacházela na dolním Manhattanu a byla zaměřena na poněkud širší klientelu než luxusní obchodní domy na Páté avenue (B. Altman and Company, Moe Ginsburg nebo Lord & Taylor aj.), které kdysi také patřily k newyorskému koloritu

a dnes již neexistují. V případě Century se jednalo o diskontní obchod, ceny tam tedy byly o dost nižší než v butikách lemuujících Madison avenue. Při troše štěstí jste tu mohli za pár stovek zakoupit večerní šaty od Valentina (normálně by stály několik tisíc dolarů); zkrátka koupit si něco drahého, ale zároveň stále výhodného.

New York byl a stále je metropolí klasických obchodních módních domů s luxusním oděvním zbožím, které vznikaly od 19. století a v první polovině 20. století. Zakládali je především židovští emigranti z Evropy (za nejznámějších jmenujme Bonwit Teller, Loehmann's, Barneys a až do dnešních dnů stále otevřené Macy's, Saks Fifth Avenue či Bergdorf Goodman). Moderní homogenní a bezduché tzv. nákupní galerie, jak je známe z Evropy či Blízkého východu, se dají v New Yorku spočítat na prstech jedné ruky (např. nedávno otevřené obchodní centrum na Hudson Yards)

Mohli jste tu za pár stovek zakoupit večerní šaty od Valentina...

a nikdy nedosáhly velké popularity. Asi proto, že uniformita k atributům New Yorku rozhodně nepatří.

Mezi regály Century 21 se projevovala naopak jedna z hlavních charakteristik města: diverzita, národnostní a sociální různorodost. Mohli jste tam třeba spatřit ortodoxní Židovky – matku s pěti dcerami –, které chválily výběr bot mla-

dé Latinoameričance. A vedle té stál kurátor Metropolitního muzea, který právě objevil unikátní kousek do stálé sbírky muzejního Kostýmního institutu. Takto různorodá společnost by v reálném životě našla společnou řeč jen s obtížemi. Trefně to formulovala jedna z redaktorek magazínu *The Cut* ve své vzpomínce nazvané „Sbohem, Century 21, místo, kde jsem vyrostla“: „Když člověk viděl všechny ty rozličné ženy pocházející z myriády všech možných New Yorků, jak se kvůli módním slevám sešly pod jednou střechou, bylo v tom cosi uklidňujícího.“

Za šedesát let existence obchodního domu se proslavily i červené plastové tašky s bílým nápisem C21. Spatřit jste je mohli mj. v oblíbeném televizním seriálu *Sex ve městě*. Patricia Field, kostýmní designérka, jež získala cenu Emmy právě za výběr kostýmů pro hlavní hrdinky tohoto seriálu, prohlásila: „Milovala jsem Century 21, protože jste nikdy nevěděli, co tam najdete.“

SYMBOL OBNOVY

Century 21, stojící hned vedle budov Světového obchodního centra, zničených při teroristickém útoku v září 2001, se stal symbolem ekonomické obnovy dolního Manhattanu. Budova byla po pádu mrakodrapů poškozena, vlastně přežila jen zázrakem, a musela být na půl roku uzavřena. Když se znovu otevřela, zákazníci začali nakupovat s ještě větší vervou než dříve, což výrazně pomohlo ekonomice celé oblasti. Tehdejší starosta města Michael Bloomberg proto označil znovuočtení obchodu v roce 2002 za počátek znovuzrození celého dolního Manhattanu.

Zánik Century 21 způsobila až pandemie koronaviru, která nemilosrdně zasáhla do přediva města a vymazala z mapy neuvěřitelné množství všech možných obchodů a podniků, míst oblíbených po desetiletí, častěji i století. Ani jeden ze zakladatelů se jeho konce „naštěstí“ nedožil; Al Gindio zemřel v roce 2018 ve věku 96 let, šest let po smrti svého bratrance Sonnyho.

A tak tedy: Sbohem, Century! Budeš New Yorku a svým zákazníkům chybět... **MONIKA HANKOVÁ, New York**

MIMOCHODEM, PANE POIROTE...

David Suchet o svém životě perem i objektivem

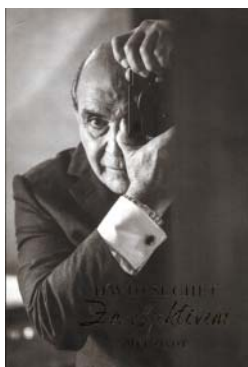
„Točili jsme v městečku Hastings a jednou, když jsme měli přestávku v natáčení, jsem se šel projít. Měl jsem na sobě sice kostým, ale chtěl jsem aspoň na chvíli zmizet jinam. Ocítl jsem se tedy uprostřed obyčejné ulice v Hastingsu. Všude vládlo ticho, když vtom jsem si všiml stařenky, která stoupala do kopce směrem ke mně a za sebou táhla nákupní tašku na kolečkách. Nepohnul jsem se. Stařenka přišla blíž, zastavila se a pronesla: ‚O, Oóó. Dobrý den, pane Poirote.‘ Najednou jsem nevěděl, jak odpovědět. Byl jsem oblečený jako Poirot, včetně knírku, tak se mi nezdálo vhodné říct ‚dobrý den‘ svým vlastním hlasem. Pozdravil jsem tedy: *Bonjour, madame!* jako Poirot.

‚Oóó, oóó,‘ vydechla. ‚Dívám se na všechny vaše filmy, pane Poirote. Copak tady ale děláte? Nedošlo tu k vraždě, že ne?‘ Odvětil jsem: ‚Ne, madame. K žádné vraždě nedošlo, tady v Hastingsu rozhodně ne.‘ ‚Co tady tedy děláte?‘ vyptávala se. ‚Jsem na dovolené,‘ odpověděl jsem, ‚jsem *en vacances*.‘ ‚Aha, to je pěkné. Jak milé. Vypadáte velice dobře a jsem moc ráda, že jste tady,‘ prohlásila. Než pokračovala v chůzi, dodala: ‚Mimochodem, pane Poirote...‘ *Oui, madame?* odvětil jsem. ‚Díky, že jste si k dovolené vybral právě Hastings.‘“

Tuhle historiku vypráví David Suchet ve své knize *Za objektivem. Můj život*. Většina lidí vlastně Davida Sucheta docela dobře zná, ovšem stejně jako stařenka z Hastingsu v podobě detektiva Hercula Poirota, nejznámější postavy anglické spisovatelky Agathy Christie, kterou Suchet ve stejnojmenném seriálu ztělesnil. Po celé čtvrtstoletí, od roku 1989 až do závěrečného příběhu v roce 2013, natáčela britská televize rok co rok jednu epizodu, kterou pak sledovalo na 750 milionů diváků na celé zeměkouli. Rolí trochu excentrického, osobitého a výjimečně inteligentního Belgičana, působícího na britských ostrovech, Suchet propracoval a hrál tak dokonale, že si ho diváci stejně jako hastingská stařenka přenesli z obrazovky do reálného

světa a uvěřili, že Poirot je skutečná, žijící osoba.

Z knihy *Můj život* se dozvíme, že to je i není pravda a že díky mnoha dalším rolím se stal David Suchet v anglosaském divadelním i filmovém světě pojmem i pod svým skutečným jménem. Léta byl členem souboru Královské shakespearovské společnosti, hrál s velkým úspěchem ve hrách současných autorů i v řadě dalších televizních seriálů (například *Oppenheimer* nebo *Pán času*) a během své padesátileté herecké praxe získal mnohá ocenění. V roce 2020 byl dokonce anglickou královnou Alžbětou II. za zásluhy o divadlo povýšen do rytířského stavu.

David Suchet na obálce knihy.

Těch několik následujících ukávek z knihy pouze naznačí, o jak zajímavou osobnost se tu jedná. Když se Suchet snaží formulovat, proč si lidé Poirota tak oblíbili, říká: ‚Nevím, čím to bylo. Možná to způsobily ty staromódní dobré mravy, které už dnes nejsou politicky korektní. Muž by neměl ženě přidržet dveře a může dostat vynadáno, když jí nabídne pomoc s těžkým kufrem. Poirotovi by se to ale nezamlouvalo a stejně by se jinak choval neuměl – slušnost, zdvořilost, dvornost a úctu má zakořeněné až v morku kostí. Jedna z věcí, které na té postavě obdivuji, je, že nikdy nepodrývá ničí důstojnost, ani u zločinců. Zlobí se na ně a je přesvědčený, že si zaslouží trest, ale nikdy je neponižuje. (...) Jelikož jsem Poirota hrál tak dlouhou dobu, myslím, že jeho a mé hodnoty se do jisté míry nevyhnutelně překrývají. Muselo k tomu zákonitě dojít.‘ jd

* * *

RUSKÝ SENDVIČ

Věděl jsem, že spousta mých předků pochází z Ruska a že je tam silná spojitost se židovstvím, jednak z náboženského hlediska a jednak proto, že část mého příbuzenstva žila v Izraeli. Jednu věc jsem ovšem netušil a docela mě překvapila – že řada mužů v naší rodině byla dost prospěchářská a občas si trochu při-

krášlila pravdu ve svůj prospěch. Neměl jsem také ani ponětí, že moji předci pocházejí z malé židovské osady – štetlu – v Litvě. Jmenovala se Kretinga a ležela nedaleko města Memel.

Dozvěděl jsem se také, že můj pradědeček z otcovy strany má na svědomí naše příjmení Suchet. Zjistil, že naše původní příjmení bylo Šochet, což znamená řezník. Ukázalo se, že můj praděda z otcovy strany skutečně pracoval v Kretinge jako rabínský řezník, který rituálně správným způsobem porážel zvířata a zásoboval vesničku košer masem.

Kretinga ležela v zóně osídlení, což bylo ohraničené území v carském Rusku, kde směli bydlet Židé. Jakmile tam zavědli železnici, moji příbuzní využili příležitost vydat se za novým životem do Jihoafrické republiky, která se v té době stala útočištěm mnoha Židů. Zamířili tedy do Kapského Města a někteří pokračovali dále do Johannesburgu a Durbanu. Většina však zůstala v Kapském Městě. Od bratrance žijícího v Johannesburgu jsem se dozvěděl něco víc o dědečkovi z otcovy strany. Děda na jedné fotografii vypadá úplně jako Poirot bez knírku. Existují mezi nimi pozoruhodné paralely. Tento drobný mužík s hůlkou a v pečlivě zapnutém saku à la Poirot si získal pověst jednoho z nejlépe oblekaných mužů v Kapském Městě. Byl také velký puntičkář, neustále si myl ruce a potíral si je kolínskou. Na co však sáhl, to se mu dařilo. Byla to podnikavá rodina.

Naše rodinné příjmení se posléze změnilo ze Šocheta na židovštějšího Suchedowitze. Když ale otec přijel do Británie, stal se z něj Suchet. Jméno si změnil sám, zčásti zřejmě proto, že to znělo francouzsky – Súsěj. Hlavním důvodem však bylo, že vzhledem k antisemitismu, jaký tenkrát panoval, nechtěl být spojován se svým židovským původem. Zvláštní bylo, že můj dědeček z matčiny strany Jimmy udělal něco podobného. Své původní příjmení Jarkov změnil na francouzsky znějící Jarché. Ve skutečnosti nemáme ani na jedné straně rodiny francouzskou krev.

Jimmyho předkové také pocházeli z Litvy. Jejich rodina dokonce bydlela nepříliš daleko od otcových příbuzných. Jelikož se Jimmy oženil s Elsie Jezardovou, která byla anglikánského vyznání, a tudíž křesťanka, židovská linie jeho osobou končila.

Fascinovalo mě, jak se postupně skládají dohromady dílky mého rodinného

původu až k mým praprarodičům na obou stranách. Prapradědeček z matčiny strany se jmenoval George Jezzard, pocházel z městečka Sandwich v Kentu a byl kapitánem dvoustěžňové plachetnice, která přepravovala uhlí do Newcastleu a zpět podél východoanglického pobřeží.

Studium pramenů mi odhalilo spoustu věcí, jež jsem o své rodině vůbec nevěděl. Také jsem se rozjel na židovský hřbitov do Kretingy pátrat po předcích, žádné jsem ale nenašel. Stačilo však jen tak stát uprostřed té malé vesničky a přemáhalo mě dojetí. Věděl jsem, kde stával domek mých předků – dnes je tam jen prázdná parcela. Byl to velice zvláštní a silný zážitek, dívat se na ten volný prostor a vědět, že tam kdysi bydleli moji příbuzní.

Neřídím se hlavou, ale instinktem, jakýmsi šestým smyslem – to není žádný nesmysl. Domnívám se, že bouře emocí, která ve mně občas vzplane, pramení z mého židovsko-ruského původu. Jsem půl napůl, částečně z Ruska a částečně ze Sandwiche v Kentu: jsem vlastně takový ruský sendvič.

ROZDÍL V DNA

Vždycky mě fascinovalo, že člověka dělí od opice jen nepatrný rozdíl v DNA. Samozřejmě chápu, že to platí pouze na papíře. Lišíme se však něčím mnohem, mnohem podstatnějším. Jsme jedinými tvory na této planetě, kteří dokážou vzít kus papíru, udělat pět čar, v duchu si něco přehrát a pomocí černých puntíků a dalších značek zapsat cosi, čemu říkáme hudba. Někteří vyjadřují hudbu prostřednictvím tance. Jiní k ní přidávají slova a tvoří písně, skládají muzikály a opery. Další vyrábějí hudební nástroje a hrají. Někteří zase píší, jedni romány a druzí dialogy ve hře. Jiní si stoupnou na jeviště a tato díla předvádějí.

Považuji za velkou čest, že mohu být součástí světa umění. Dává mi to konkrétní smysl života: sloužit autorům, kteří mě stvořili, a zapomenout přitom sám na sebe. Právě na tom jsem založil své pojetí Poirota. Nechtěl jsem, aby z toho vyšel Suchetův Poirot. Nechtěl jsem ani, aby vznikl úplně nový Poirot. Jakmile jsem začal pročítat text Agathy Christie, bylo mi jasné, že vzhledem k mému způsobu práce se mohu stát jedině takovým Poirotem, jakého by si představovala ona. Zajímalo mě přitom jen jediné: jak by se to zamlouvalo Agatě Christie.

DRÁKULA

Pokud postavu nedokážu pochopit prostřednictvím vlastní zkušenosti, většinou se obrátím na někoho, kdo mi může pomoci jí porozumět. Když jsem v roce 1972 působil v divadle Belgrade v Coventry, hrál jsem Renfielda v představení *Drákula*. Byla to ve skutečnosti jen malá rolička, ale bral jsem ji velice vážně. Renfield je pacient v ústavu pro choromyslné a stane se jakýmsi Drákulovým sluhou. Nejdřív pojídá mouchy, co mu Drákula posílá, a pak jimi začne krmit pavouky, které následně konzumuje. Poté dává pavouky sezobnout vrabcům a ptáky nakonec sní – jeho cílem je spórdat co nejvíc živých tvorů, aby si tím prodloužil život. Něco takového se zcela vymykalo veškerým osobním zkušenostem, z nichž bych mohl čerpat, proto jsem požádal o radu místního psychiatra.

Lékař byl nesmírně ochotný a pozval mě, abych s ním navštívil jednu z jeho pacientek. Trpěla kleptomanií, ale podstatné bylo, že vždycky začínala v malém – nejdřív kradla drobkou, pak krajíce chleba, a nakonec už brala celé pecny a strkala si je pod svetr. Okamžitě jsem viděl podobnost s Renfieldem a hned jsem skočil po příležitosti se s tou paní seznámit. Nakonec jsme se skutečně setkali a ona mi velice klidně a rozumně vysvětlila svou nutkavou potřebu začínat s málem a postupně rozšiřovat svůj záběr. Tyto poznatky jsem pak mohl využít při ztvárnění Renfielda; představovaly reálný základ, z něhož jsem mohl vycházet. Proto také studuji roli do takové hloubky, potřebuji totiž nějaké východisko, pevný bod, od něhož se mohu odpíchnout a mít jistotu, že to, co dělám, je realistické. Nedokážu jen tak přijmout, že například Renfield požírá mouchy a pavouky a Robert Maxwell je prohnáný zločinec – já potřebuji vědět víc.

FREUD

Rád bych se zmínil o Freudovi. Když jsem byl v roce 1982 obsazen do role Freuda, jako obvykle jsem provedl pečlivé rešerše. Přečetl jsem si všechno, co

Freud kdy napsal. Pak jsem se rozjel do Vídně na ulici Berggasse, kde stojí jeho dům, a odtud do Maresfield Gardens v londýnském Hampsteadu, kousek od Fitzjohn's Avenue, kam uprchl z Vídně před nacisty, protože byl Žid. V době mé návštěvy byl samozřejmě dávno mrtvý a jeho dcera Anna také, ale dům zůstal ve stavu, v jakém ho zanechal. Dnes je to muzeum, ale tenkrát ještě nebylo. Vždycky jsem podplatil správce a studoval jsem, stejně jako Freud, za jeho vlastním psacím stolem.

Přede mnou stála pověstná Freudova pohovka a na stole byly rozloženy všechny jeho egyptské starožitnosti. Vstřebával jsem atmosféru a vžíval se do něj – při pohledu zpět možná až příliš. Nosil jsem jeho sako, padlo mi jako ulitě. Vzpomněl jsem si, že jsem se v jeho životopise dočetl, že byl náruživý kuřák doutníků. S kouřením neprestal ani po několika operacích horního patra a čelisti kvůli rakovinnému bujení, při nichž bylo nutné odstranit část měkkého patra. Dokonce si vyrobil pomůcku – uřízl konec kolíčku na prádlo, jímž si pak zapřel ústa, aby zůstala otevřená a on do nich mohl strčit doutník. Našel jsem ten kolíček u něj ve stole. Použil jsem ho pak v seriálu. Zemřel jsem jako Freud, na stejném kanapi, kde skončil i on. Obávám se, že jsem si ho možná pustil až příliš k tělu. Asi jsem to přehnal.

SVĚT HERECTVÍ

Nejenže se změnil svět herectví, ale za těch padesát let, která jsem strávil na jevišti, se zásadně změnil i svět takzvané slávy a to, jak ji chápeme. Jak mě to ovlivnilo?

Inu, hned na začátku musím říct, že my, homo sapiens, jsme vždycky potřebovali hrdiny. Podívejte se například na trojskou válku a její vyobrazení v Shakespearově hře *Troilus a Kressida*. Když si tu hru přečtete, ihned se dovítíte, že Hektor byl alžbětinský miláček davů. Pro alžbětinské publikum muselo být hrozné, že jejich udatného hrdinu Hektora zabil zlý Achilles – jehož jsem mimochodem hrál já. (pokračování na str. 20)

David Suchet s jednou ze svých fotografií. Foto archiv.

STOPY ADOLFA LOOSE V NÁCHODĚ-BABÍ

O méně známé stavbě slavného architekta a rodině Möllerových

Jedna méně známá stavba, kterou Adolf Loos vyprojektoval a již by bylo dobré v souvislosti s jeho 150. výročí narození zmínit (viz minulé číslo *Roš chodeš*), byla v roce 1930 postavena v tehdejší samostatné obci Babí u Náchoda. Jedná se o osm řadových

Domy dělnické kolonie v Náchodě-Babí. Foto archiv.

domků se zadními zahrádkami v ulici Na Vyšehradě pro přední zaměstnance textilní továrny S. Katzau. V krajních domech byly dvě bytové jednotky. Jejich strohý vzhled musel v dané době leckoho překvapit, ne-li přímo šokovat. Stavba nemá tradiční střechu, fasáda je bez jakýchkoli ozdob, schodiště nemá zábradlí, jen nad vchody ční nezbytné stříšky. Nefunkční prvky jsou odstraněny.

Domy navržené A. Loosem (s H. Kulkou) ve Vídni. Foto archiv.

I uvnitř je vše uspořádáno s maximální účelností. Podle architekta Davida Vávry je tato stavba výsledkem spolupráce: stavbu navrhl Adolf Loos a jeho asistent, architekt Heinrich Kulka, návrh rozkreslil do plánů. Domy vystavěla náchodská firma inženýrů Antonína Hartmana a Oskara Goldschmida.

Jestli Adolf Loos navštívil Babí, není známo, ale zcela určitě se znal s rodinou Mölle-

rových, která v dolní části obce, při cestě k Hronovu, až do druhé světové války vlastnila textilní továrnu S. (Simon) Katzau. Od roku 1893 ji nejdříve jako prokurista, později jako veřejný společník budoval a vedl Hugo Möller (1865 Opava – 1945 Izrael). Přidal se k němu jeho syn Hans Möller (1896 Vídeň – 1962 Izrael) a synovec Erich Möller (1895 Moravská Ostrava – 1995 Izrael). Továrnu rodina získala dědic-tvím. Hans Möller v roce 1927 oslovil Adolfa Loose, který právě přijel z Paříže do Vídně, aby mu zde vyprojektoval rodinný dům. Brzy nato vznikly i zmíněné domky v Babí. Ovšem dnešní podoba domů v ulici

Na Vyšehradě je částečně pozměněná.

Anny Möller-Wottitzová (1900 Vídeň–1945 Haifa) byla rakouská výtvarnice. Společně s Friedl Dickerovou (provdanou Brandeisovou) studovala na soukromé škole Johannese Ittena ve Vídni, s nímž v roce 1919 jako součást vídeňské skupiny odešla do Bauhausu ve Výmaru, kde se učila vázání knih. Působila v Berlíně a Vídni, kde občas vedla studio Friedl Dickerové. V roce 1924 se ve Vídni provdala za textilního podnikatele Hanse Möllera. O dva roky později se jí narodila dcera Judith, s níž koncem třicátých let emigrovala do Anglie a v roce 1940 do Palestiny, kde pracovala jako učitelka.

Není bez zajímavosti, že již v letech

1921–1924 byl podle návrhu A. Loose realizován bytový dům na Heubergu v 17. okrese ve Vídni, který byl nedávno zrestaurován. Podobnost obou staveb je celkově i v detailu více než nápadná. Jen ta vídeňská je na pohled útulnější.

ALENA ČTVRTEČKOVÁ

(psáno pro *Náchodský zpravodaj*, prosinec 2020, pro potřeby *Rch* kráceno)

Mimochodem, pane Poirote

(dokončení ze str. 19)

Vždycky jsme měli hrdiny, v neposlední řadě sportovní, už od dob starých Řeků a olympijských her. Lidstvo má zřejmě hluboce zakořeněnou potřebu vytvářet si minibůžky. S rozmachem televize a filmu došlo k tomu, že zejména v Hollywoodu začali lidé vzhlížet k hercům a herečkám jako k modlám.

Televizní zábava se začala ve velkém rozvíjet v padesátých a šedesátých letech. Vzpomínám si, jak jsem na mrňavé černobílé televizce sledoval korunovací královny. Následovala barevná televize, větší obrazovky, digitální, satelitní, HD – co si jen vzpomenete. Potom nám do života vpadly reality show. Znenadání jsme tu měli společnost „celebrit“.

Dnes se může proslavit doslova každá. Reality show nabízejí přesně to: okamžitou slávu. Máme talentové soutěže, kde zpěváci a další účastníci bojují o status celebrity a mladí kuchaři se snaží jeden druhému zavařit, a různé reality show, kde alfou a omegou úspěchu je pouhé mládí a krása. Je to nebezpečná společnost, v níž dnes žijeme. Člověk si musí dávat velký pozor, aby nežil jen pro uznání a chválu od ostatních nebo se nehnal pouze za penězi a slávou.

EPILOG

Připadlo mi to vskutku pozoruhodné: v jednu chvíli se těšíte skvělé kariéře, vzápětí vás někdo srazí do bláta, až ztratíte veškerou sebedůvěru, a nakonec jste nominováni na cenu Tony za nejlepší mužský herecký výkon. Časem se na ty vzestupy a pády začnete dívat s odstupem a zjistíte, že jde jen o dva životní extrémy. Naučíte se nepřikládat příliš velkou důležitost uznání a zneuznání. Musíte se nad to povznést, to je součást lidského zrání. Pokud budete v životě závislí na chvále a přízni ostatních, koledujete si o zklamání a řítíte se do záhuby. Nakonec přijde etapa, kdy se naučíte být sami sebou – ne tím, kým chcete být, ani tím, kým si myslíte, že jste, ale tím, kým jste doopravdy. Lidé vás budou buď přijímat, nebo zavrhat. To patří k životu.

David Suchet: *Za objektivem. Můj život*. Vydalo nakladatelství Moba v roce 2020, z angličtiny přeložila Irena Steinerová, 320 stran, pevná vazba, množství autorových černobílých i barevných fotografií v textu. Doporučená cena 440 Kč.

IZRAEL: Očkovat a vyhrát

V březnu půjdou Izraelci opět volit, už počtvrté za poslední dva roky. Už je z toho stereotyp. Mohou politické strany, ač se třeba přejmenují, nabídnout voličům něco jiného než to, co už znají? Leckdo si připadá, jako kdyby v hospodě, do níž pravidelně chodí, měnili názvy jídel, a on pak stejně řekne: Dejte mi to, co vždycky.

Také 23. března půjde o to, oč jde „vždycky“, tedy za poslední dekádu. Může někdo porazit Benjamina Netanjahu a vytvořit vládu bez něj? Pokud ano, pak je jedno, zda vystupuje pod značkou Modrobílí, Strana práce či jinou. Mnohé rozčiluje, že i když je jim Bibi charakterově odporný, i když je v politice arogantní, i když byl obžalován a teď je souzen, stejně získává dost voličů na to, aby zůstal v pozici premiéra.

Zřejmě to bude i teď. I když tradiční volební kampaň omezí karanténa, nejučinnější kampaň se vede v klinikách a očkovacích centrech. Bibiho vláda dokázala zajistit takovou zásobu vakcíny a vytvořit takové podmínky pro očkování, že z toho teď těží společnost (zdravotně) i premiér (politicky). Netanjahu dokázal propojit úspěšnou očkovací strategii se svou osobou natolik, že žádnou jinou kampaň už dělat nemusí.

VÍRA V ZÁCHRANU ŽIVOTA

Už to bude rok, co píšeme o epidemii korony (nemoci covid-19). Těž o tom, že Izrael a Česko zaznamenávaly podobný průběh problému. Na jaře dobře zvládly první vlnu, ale pak až moc rychle uvolnily restriktce, což se oběma státům vymstilo v podobě výrazné druhé vlny. Ale nejspíše od prosince se tyto cesty rozcházejí.

Zatímco plošné očkování v Česku se rozjíždělo drkotavě, v Izraeli jelo na plné obrátky. Podíl proočkované populace se během ledna nepočítal na jednotlivá procenta či desetiny procenta jako v Evropě, ale brzy překročil 20 procent. S tím, že do dubna má být prakticky hotovo. A s tím, že u ohrožených skupin – seniorů či zdravotníků – bude hotovo již dříve.

Velký článek s titulem *Jak se stal Izrael světovým lídrem v očkování proti covidu-19* přinesly noviny *The New York Times*. Kdo zná ten list a jeho zaujetí vůči lídrům typu Donalda Trumpa či Benjamina Netanjahu, musel být překvapen. Text chválí očkování, předpoklady i pravidla izraelské strategie, aniž by obsahoval slova jako populistický. Naopak cituje Gideona Levyho z protibibiovského *Ha'arecu*, jenž napsal: „Nemůžeme vinit Netanjahu ze všech průšvihů Izraele a pak ignorovat jeho příspěvek k něčemu, co funguje.“

Někdo vidí důvod v tom, že autorkou textu je Isabel Kershnerová z Jeruzaléma

Očkovací centrum na Rabinově náměstí v Tel Avivu. Foto archiv.

(rodilá Britka, manželka Hirshe Goodmana, jehož články z magazínu *The Jerusalem Report* jsme tu před lety citovali). Ve skutečnosti jde o celospolečenský konsenzus. Boj s epidemií je národní prioritou a vše ostatní jde stranou.

Kershnerová píše, že kampaň začala 20. prosince. Tedy kampaň očkování, ale tu nelze oddělit od té předvolební (sám premiér se nechal demonstrativně očkovat 19. prosince). A nakolik je izraelský úspěch výrazný, ukazuje srovnání. Už začátkem ledna byla proočkovanost v Izraeli třikrát vyšší než ve druhé zemi světového žebříčku (Bahrajn). A desetkrát vyšší než v USA.

Čím to je? K hlavním důvodům patří strategie objednávek vakcíny. Izrael vsadil na americké výrobce a objednal u nich už v létě, ještě než bylo jasné, že s vývojem i schvalováním budou hotoví jako první. Zřejmě jim zaplatil více než třeba státy EU. Ale i to bylo součástí strategie. Zkrátí-li včasné očkování karan-

ténní uzávěru jen o týden, už tím se ušetří miliarda dolarů či eur. Tudíž peníze navíc se brzy vrátí.

V podstatě totéž, co americkým čtenářům líčí zeširoka Isabel Kershnerová, sděluje českým čtenářům prakticky a srozumitelně zdravotní sestra Martina Paletová v rozhovoru pro server iDNES.cz. V Izraeli pracuje pět let a nyní chodila každý den očkovat do vakcinačního centra ve stanu na Rabinově náměstí v Tel Avivu (vojáci ho postavili za den). Její postřehy vydají za článek. Třeba o pružnosti jednání a neumanosti ochranou osobních údajů: „Pak tu máme něco jako rodné číslo. Když ho zadám do počítače, vyjedou mi informace o pacientovi, takže můžu vidět jeho alergie i problémy. Také zkontroluju

telefonní číslo. Jsou to tři minuty maximálně, někdy i méně.“ Nebo o společenských příčinách izraelského rozhodnutí a úspěchu: „Myslím, že je to opravdu tou kombinací víry v záchranu života a technologií.“

SETKÁNÍ V MAROKU

A teď k věci, která by si zasloužila samostatné téma, nebýt té zatracené korony. V září bylo po americkém zprostředkování sděleno (podrobněji

viz říjnový *Rch*), že Izrael naváže vztahy se Spojenými arabskými emiráty a Bahrajnem. V prosinci se odehrálo cosi podobného vůči Maroku. Ba více, premiér Netanjahu se v Rabatu setkal s králem Muhammadem VI. A 6. ledna 2021 vyšla agenturní zpráva, že Izrael uzavře dohodu o normalizaci vztahů se Súdánem.

Tyto události by jindy působily jako senzace. Až po 31 letech existence Izrael normalizoval vztahy s Egyptem (1979) jako první arabskou zemí. Patnáct let poté následovalo Jordánsko (1994). Pak 26 let nic a teď jsou to hned čtyři arabské státy. Včetně Súdánu, kde 1. září 1967 Liga arabských států vydala chartúmskou rezoluci známou jako „tři ne“: neuzavřít mír s Izraelem, neuznat Izrael, nejednat s Izraelem.

Tato linie je teď prolomena. Je to odkaz Trumpovy Ameriky i doklad toho, proč ji Izrael nehodnotí tak záporně jako většina Západu.

ZBYNĚK PETRÁČEK

TROCHU ‚KÁCH‘ ...a další události

/Vybráno z českých médií/

U Nikaragujců si to Frank Zappa rozlil veršem „možná bys mohla žít v Managui, tam by ses se svým obličejem v davu ztratila“. Zappa svými ironickými šlehy padni komu padni naštvál nejen Nikaragujce, ale také Židy (Jewish Princess), Araby (Sheik Yerbuti), Eskymáky a jiné národy. Koho ale štvál celých třicet let své hudební kariéry nejvíc, byli jeho spořádaní a konzervativní američtí spoluobčané, jimž stál nejbliž, a proto jim dovedl nastavovat zrcadlo ze všech národů nejpřílehavěji. (LN, 2. 1.) ■ Informační stánek k říčanským kamenům zmizelých je dokon-

čen. Díky spolupráci města Říčany a Muzea Říčany ožila historická trafika na Masarykově náměstí. Osud říčanských židovských rodin, které žily na Masarykově náměstí ještě na začátku druhé světové války, přibližují fotografie a audiopříběhy, které namluvil Petr Dušek. V rámci projektu, který finančně podpořilo město Říčany a Nadační fond obětem holokaustu z prostředků Ministerstva kultury ČR, se natočila videa, byly vytištěny informační tabule, leták s mapkou a pracovní listy pro žáky a studenty. (Říčanský kurýr, 4. 1.) ■ „Mnoho frustrovaných postů srovnávalo rychlost vakcinace v Česku a v Izraeli. Server Lidovky.cz z Babišovy Mafrty do té debaty přispěl vskutku výrazně, pokusil se tomu vynášení Izraele dodat ten správný kontext. Pár hodin měl na otvíráku zprávu s titulkem ‚Izrael je světovým lídrem v očkování, vakcinovat chce 150 tisíc lidí denně. Pomáhá mu židovský původ šéfa Pfizeru?‘. No. Hezký případ alibistického způsobu užití otazníku, díky němuž člověk může tvrdit věci trochu ‚kách‘, aniž je řekne skutečně natvrdo (text zprávy navíc tu otázku odbývá tím, že o věci ‚se spekuluje‘). Reakce byla celkem ostrá, taky jsem si zareagoval. Někdo v té titulkářské kreativě viděl projev antisemitismu, jiný snahu jaksi utlumit naštvanost na pana vydavatele poukazem na to, že srovnání s Izraelem je nespravedlivé, anžto Židi měli zase protekci. Jiný to bagatelizoval s tím, že je podoba toho titulku projevem prachobyčejné pitomosti.“ (Týdeník Echo, 7. 1.) ■ „Sympatický fousáč s rozplác-

lým nosem byl anebo pořád ještě je hercem, režisérem, hospodským, principálem a divadelním ředitelem, senátorem nebo docentem na DAMU. Největší oblibu si u diváků ale získal nejspíš jako vrchní strážmistr Karel Arazím v *Četnických humoreskách*“, informuje v textu „Největší český četník Tomáš Töpfer slaví sedmdesát!“ Náš region – Praha. (11. 1.) ■

Trumpův případ by měl Evropany varovat před vážnými riziky politiky ovládané demografickými obavami. V demokracii záleží na číslech. Když se čísla změni, politická moc přejde do jiných rukou. Demografické změny formují politickou moc stejně, jako voda formuje kámen. Demokratický narativ trvá na tom, že moc přechází do jiných rukou proto, že se mění názory voličů. Ve skutečnosti však k tomu může dojít také tehdy, když se změni složení obyvatelstva. Například může dosáhnout plnoletosti nová generace, která má silné sdílené preference, jako tomu bylo u západních demokracií v šedesátých a sedmdesátých letech, anebo se

může k politickému společenství připojit početná skupina nových voličů, která jej přetvoří. To se stalo v mnoha zemích, když bylo zavedeno všeobecné volební právo a dělnická třída získala možnost hlasovat. Došlo k tomu rovněž v Izraeli, když se tam po skončení studené války přistěhovalo velké množství Židů z bývalého Sovětského svazu, kteří se stali občany Izraele a tím změnilu podobu tamní politické scény. (Příloha HN, 12. 1.) ■ „Být Židem nebylo nikdy lehké, nejen kvůli předsudkům ostatních lidí, ale i Židů samotných“, píše Brigid Graumanová v knize *Loutkové divadlo strýčka Otta* a čtenářům předkládá příběh vlastní rodiny v průběhu dvou století. Rodinnou historii mapuje prostřednictvím sedmi předků ztělesňujících rozličné formy židovství, kteří po sobě zanechali písemné vzpomínky.

Přestože každý z těchto memoárů je jiný svým charakterem a zaměřením, autory kromě krve spojuje ještě jedno – všichni byli běženci, cizinci v zemích, kde se nikdy necítili doma. (Brněnský deník, 12. 1.) ■ „Jednou v životě jsem vlastně začal psát ‚sám od sebe‘. A bylo to také to první, co jsem kdy napsal, ‚zachytil na papíře‘“, uvádí v rozhovoru zoolog, spisovatel a skaut Miloslav Nevrlý. „To když jsem na jaře 1966 doprovázel několik týdnů po jižním a východním Slovensku na jeho prosbu Marcela Safira, podivuhodného člověka, maďarského Žida, který se dostal jako mladý muž na Podkarpatské Rusi do soukolí druhé světové války, byl maďarským soudem odsouzen v roce 1942 k trestu smrti, od kterého jej několik minut před exekucí zachránil letecký poplach. Trest mu byl pak změněn na zařazení do maďarského trestního batalionu, ve kterém spolu s dalšími odsouzenými fungoval na frontě jako ‚živý odminovač‘: kudy prošel on, prošel za ním i voják. Zůstal prý naživu jako jediný z odminovačů. Dezertoval k Rusům a zbytek války prožil ve ‚výzvedné službě v týlu‘ Rudé armády: zažil hrozné věci, vyhýbal se hovoru o nich. Po válce, v níž zahynuli v koncentračních táborech všichni jeho přátelé a rodina a ‚zmizela‘ i jeho Podkarpatská Rus, začal žít v Jablonci nad Nisou a stal se našim nejlepším a ‚nejduchovnějším‘ fotografem hmyzu, do kterého vtělil po svých

strašných zkušenostech s lidmi svou lásku ke stvořenému světu. Doprovázel jsem ho tedy na Slovensko jako hmyzího fotografa. Byl jsem tak uchvácen jeho životními názory a postoji, že jsem jednoho večera u ohně na břehu

Bodrogu na maďarské hranici pocítil nepotlačitelnou touhu jeho vidění světa zapsat a také vylíčit i naše putování.“ (Host, 12. 1.) ■ Mohl odejít do důchodu jako milionář, místo toho založil program, jímž za více než dvacet let prošly desítky českých a slovenských studentů. Z jeho peněz studují a žijí v USA mladí lidé z Česka a Slovenska. Přitom to tak vůbec nemuselo dopadnout: Paul Robitschek měl židovský původ, ale z nacisty ovládané Prahy se mu podařilo uprchnout, když mu bylo dvaadvacet.“ (Reportér, 18. 1.)

jd, ilustrace Jiří Stach

Kalendárium

Nejprve (s omluvou za zpoždění) dvě lednová výročí: Dne **22. 1.** by oslavil **80.** narozeniny **TOMÁŠ FRITTA HAAS** (22. 1. 1941–6. 3. 2015). Narodil se v Praze v rodině grafika Bedřicha Fritty, ale již roku 1942 byl deportován do terezínského ghetta. S jeho pobytem je spjatý dárek, jež mu otec vytvořil: kreslená kniha s názvem *Tomíčkovi ke třetím narozeninám*. Byl to poslední narozeninový dárek, který mu mohl dát (byl zavražděn v listopadu 1944 v Osvětimi; Tomášova matka zemřela v Terezíně na skvrnitý tyfus). Knižka vyšla již v řadě jazyků.

Po válce Tomáše adoptovali přátelé rodičů z Terezína, manželé Erna a Leo Haasovi. S dětmi ale

zacházet neuměli, to si Tomáš pamatoval; příliš laskaví k němu nebyli.

Erna poměrně brzy zemřela a vdovec Haas se oženil do východního Berlína, kde kreslil politické karikatury do *Eulenspiegela*, vyučoval na umělecké akademii a debatoval se studenty o zářné budoucnosti komunismu. Tomáše nechal v Československu a dal ho do hornického učiliště. Tomáš z něj za rok odešel a začal se učit knihkupcem. Školu však kvůli politické „provokaci“ nespěšně dokončil, pracoval poté v továrnách a absolvoval vojenskou službu.

První opravdovou rodinou se mu v šedesátých letech stala parta na židovské obci v Praze; kamarády z té doby měl až do smrti. Na obci poznal svou manželku Věru, brali se r. 1965 ve Staronové synagoze. Po ruské okupaci roku 1968 emigrovali se dvěma syny do Izraele, další dva se jim narodili tam. Od r. 1973 žili v Německu, Tomáš pracoval v městské knihovně v Mannheimu, Věra ve firmě Boehringer. Po manželčině smrti se Tomáš odstěhoval do Prahy, kde mj. učil na Lauderových školách ivrit; po pár letech se vrátil do Německa. Zemřel 6. března 2015 po těžké plicní chorobě.

U Tomáše a jeho rodiny se po léta konaly báječné šábasy, mnozí z nás, Tomášových přátel, zažili takové páteční večery poprvé v životě. Zůstaly nám na něj hezké vzpomínky, protože byl většinou veselý

a radost také šířil kolem sebe. Rozhovor s T. H. si lze přečíst v *Rch* (9/1999; publikovaný je též na www.holocaust.cz). (vt)

Dne **16. ledna 2006**, tedy před **15 lety**, zemřela v Londýně lady **LUIA ABRAHAMSOVÁ**, roz. Kramerová. Narodila se roku 1910 v Praze, od mládí se na špičkové úrovni věnovala sportu: tenisu, a hlavně golfu – roku 1938 se stala mistryní republiky. V únoru 1939 se na pozvání britského golfisty Henryho Cottona dostala do Anglie, a to jí zachránilo život. Sloužila v britském letectvu, provdala se a s manželem řídila úspěšnou oděvní firmu Aquascutum.

Lady Luisa Abrahamsová. Foto archiv.

V rodné zemi se věnovala též charitativní činnosti. Od prezidenta Havla získala vyznamenání za rozvoj česko-britských vztahů a Řád TGM. (Rozhovor s ní viz *Rch* 3/2006.)

Před **100 lety, 24.**

2. 1921, se ve východopolské Stanislavi (mylně se udává v Českém Těšíně) narodil prozaik, dramatik a publicista **LUDVÍK AŠKENAZY**. V Polsku vystudoval střední školu, ve Lvově slovanskou filologii a historii. V letech 1942–1945 bojoval v čs. armádním sboru v Sovětském svazu. Po válce pracoval mj. v pražském rozhlasu a začal psát prózy, hry pro dospělé i děti. Nejznámější z dětských textů je stále román *Putování za švestkovou vůni* nebo povídka *Jak jsem se ztratil*, která se v úpravě Jana Borny několik sezon hraje v Divadle v Dlouhé. Po sovětské invazi emigroval do Německa, publikoval především v němčině; poslední životní období strávil v italském Bolzanu, kde také 18. 11. 1981 zemřel. O L. A. mluví jeho syn Jindřich Mann v rozhovoru v *Rch* 3/2018.

Před **20 lety, v únoru 2001**, se pražské Židovské muzeum přestěhovalo do vlastního sídla v ulici U Staré školy. Prostor tvořily původně dvě budovy, jež byly v 19. století majetkem Spolku pro obnovenou bohoslužbu při Španělské synagoze; ve druhé půli třicátých let je nahradila novostavba dle návrhu Karla Pecánka, na svou dobu a s ohledem na sousedství se Španělskou synagogou a okolní zástavbou velice moderní budova. Muzeum tehdy poprvé za dobu své existence (tedy od roku 1906) získalo samostatný a svému poslání technicky optimálně přizpůsobený objekt, v němž nechybí ani galerie a kavárna.

(am)

OSIP MANDELŠTAM

Kam se mám podít...

Dvěma básněmi připomínáme, že před 130 lety, 15. ledna 1891, se ve Varšavě v rodině židovského kožešníka narodil básník **OSIP MANDELŠTAM**. Dětství a mládí prožil v Petrohradě, před první světovou válkou cestoval na jih a západ Evropy, v Heidelbergu a poté v Petrohradě studoval filosofii. První sbírku básní vydal roku 1913, další následovaly. Od počátku dvacátých let proti Mandelštamovi a jeho blízkým uměleckým druhům (N. Gumiljovovi, A. Achmatovové) vedli oficiální sovětské literární kampaň. Postupně přišel o možnost publikovat, za napsání satirické básně na Stalina byl roku 1934 zatčen a poslán do vyhnanství; když se vrátil, byl zatčen podruhé a další trest již nepřežil. Zemřel 27. prosince 1938 v nemocničním baráku tranzitního tábora u Vladivostoku. Básně ze sbírky *Voroněžské sešity* přeložil Jiří Kovtun (Praha, Sefer 1998).

* * *

Řeknu to pouze pošeptaným rýmem,
protože ještě není čas:

až zkušeností svou a potem zaplatíme,
hra svrchovaných nebes přijme nás.

Dočasná klenba očistce by měla
vnuknout i zapomnětlivcům,
že nebesa nám šťastně otevřela
přenosný, dožitovní dům.

* * *

Kam se mám podít v tomto měsíci,
v lednu, ve městě planých křiků?
Zamkli mně dveře jako opilci,
marně volám a tisknu kliku.

Jak punčocha ulice je spletena,
slyším psy štěkat v suterénu
a spěchá tudy člověk bez jména
a uniká tu člověk jménu.

Padám do jámy, zavírá se kruh,
u zmrzlé hadice na pobřeží
vrávorám a jím mrtvý vzduch,
výrostci v horečce někam běží

– a já za nimi, bezdechý, zardělý
ulicí rozviklanou, temnou.
Čtenáři, můj lékaři a přáteli,
i tady, i tady mluv se mnou!

NOVÁ PRAŽSKÁ PESACHOVÁ HAGADA

■ Česko-hebrejské vydání Hagady, tradičního vyprávění o exodu Židů z Egypta, obsahuje řád domácích bohoslužeb při sederu, slavnostní večeři během prvních dvou dnů svátku Pesach. Jeho podstatou je vyprávění o vysvobození Židů z egyptského otroctví. Vyprávění doprovázejí komentáře, převzaté z midrašů a Talmudu spolu s modlitbami, požehnáními, žalmy a s tradičními sederovými písněmi.

Vydalo nakladatelství Sefer v Praze roku 2020 (2. vydání). Překlad a výklad o přípravách na svátek vrchní zemský rabín E. K. Sidon, historický doslov napsal dr. Bedřich Nosek. 134 stran, doporučená cena 220 Kč (cena v redakci nakladatelství 150 Kč).

Reiner Stach TO ŽE JE KAFKA?

99 odhalení

■ Při pátrání v knihovnách i archivech a během badatelských cest do Prahy či Izraele nalézá Kafkův životopisec Reiner Stach nečekané poklady: nesrovnalosti v rukopisech, dosud nezveřejněné fotografie a úryvky z dopisů i svědectví Kafkových současníků. Nálezy stavěly osobnost a dílo velkého spisovatele do nového, překvapivého světla. 99 nejzajímavějších nálezů Stach shromáždil v knize nazvané *To že je Kafka?* a fundovaně je okomentoval. Množství dosud neznámých fotografií činí z tohoto doplňku k trojdielné Kafkově biografii další jedinečný literární zážitek.

Vydalo nakladatelství Argo v Praze roku 2021. Z němčiny přeložil Vratislav Jiljí Slezák. 320 stran, dop. cena 398 Kč.

PIRKEJ AVOT

Výroky otců

■ Traktát Babilónského talmudu z oddílu Mišny Nezikin je v knize představen paralelním hebrejsko-českým textem. Obsahuje základní morální stanoviska a výroky slavných učitelů, kteří se stali články tradice, předané Mojžíšem Jozuovi přes proky až k rabínským autoritám.

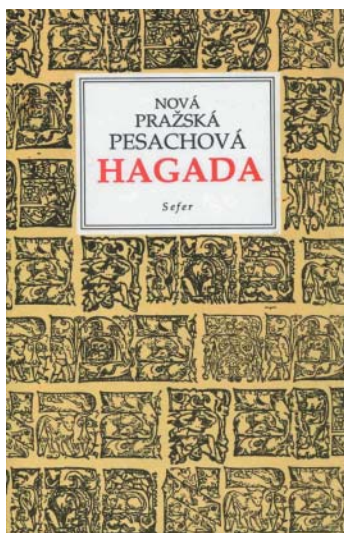
Vydala pražská nakladatelství P3K a Jiří Blažek roku 2020. Z hebrejského originálu přeložil Bedřich Nosek. 144 stran, dop. cena 249 Kč.

Jan Vajskebr, Petr Kaňák

KARIÉRY VE SLUŽBÁCH NACISMU

■ Historie potlačovacího aparátu nacistického Německa, soustředěného pod křídly organizace SS, se i mnoho desetiletí od skončení druhé světové války stále těší značnému zájmu odborné i laické veřejnosti. Jeho brutalita i výkonnost vyvolávají dodnes řadu

Z NOVÝCH KNIH

otázek a dohadů. Autoři při výzkumu postupovali podle hierarchického členění potlačovacího aparátu a zaměřili se na špičky represivních složek v Protektorátu Čechy a Morava. Práce popisuje osudy mužů ve funkcích velitelů Bezpečnostní policie a Bezpečnostní služby, Pořádkové policie a Waffen-SS, které spolu s armádou představovaly pilíř německé vlády v protektorátu.

Vydalo Nakladatelství Lidové noviny v Praze roku 2020. 396 stran, černobílé fotografie, dop. cena 469 Kč (v e-shopu nakladatelství 352 Kč).

Martin Buber BIBLICKÝ HUMANISMUS. VYBRANÉ SPISY K BIBLI A ŽIDOVSTVÍ

■ Filosof náboženství a pedagog Martin Buber (1878–1964) se stal známým mj. německým překladem Bible, na němž spolupracoval s F. Rosenzweigem. Tuto práci provázely jednak rozsáhlejší články věnující se biblickému bádání, jednak kratší eseje, přednášky a pojednání, jež podává tato kniha. Autor se v nich zamýšlí nad ústředními biblickými idejemi, objasňuje tradiční i svá východiska jejich výkladu.

Vydalo nakladatelství Malvern v Dolních Břežanech roku 2019. Z němčiny přeložila Mária Schwingerová. 158 stran, dop. cena 248 Kč.

Petr Svoboda, Martin Šolc (edd.) NÁSLEDVNÍCI ADOLFA LOOSE. PRÁCE V ČESKÝCH ZEMÍCH

■ Světoznámý brněnský rodák Adolf Loos, jehož odkaz je živý dodnes, ovlivnil několik generací architektů. Když roku 1911 ohlásil

svůj odchod z vídeňské Akademie výtvarných umění Otto Wagner, obrátili se jeho studenti na Adolfa Loose s přáním, aby se ucházel o uvolněné místo. Loos místo toho založil vlastní soukromou školu, otevřenou pro pravidelné i mimořádné posluchače a řada z nich byla židovského původu. Někteří z těchto následovníků se později stali Loosovými blízkými spolupracovníky. Na území dnešní ČR se nachází množství staveb, které nezapřou svého inspirátora a učitele. Těmto, ale také nerealizovaným projektům, byla věnována výstava, jejíž katalog vychází v knižní podobě.

Publikaci uvádí několik studií, které shrnují dosavadní výzkum v poznávání staveb A. Loose i jeho následovníků na území Čech, Moravy a Slezska a mapují dějiny jeho soukromé architektonické školy. Hlavní část knihy uvádí medailonky a popisy staveb architektů, kteří buď tuto školu absolvovali, nebo s AL přímo spolupracovali. Mezi nimi jsou například: Felix Augenföld a Karl Hofmann, Paul Engelmann, Jacques Groag, Kurt (Jehuda) Unger, Rudolf Wels a především Ernst Wiesner.

Vydaly Národní památkový ústav a Metodické centrum moderní architektury v Brně roku 2020. 156 stran, fotografie, soupis staveb, anglické resumé. Dop. cena 499 Kč (lze koupit přes www.npu.cz/e-shop).

Patrick Leigh Fermor ČAS DARŮ

■ S padesátiprocentní slevou lze nyní koupit pozoruhodný cestopis, knihu *Čas darů. Pěšky do Konstantinopole. Putování mladého Angličana z Rotterdamu ke střednímu Dunaji*. Coby osmnáctiletý mladík se Patrick Leigh Fermor vydal v prosinci 1933 na pěší pouť Evropou, kterou zakončil příchodem do Istanbulu na počátku roku 1935. Prošel Nizozemskem do střední Evropy, Německem, proti proudu Rýna a dále slovanskými oblastmi, po proudu Dunaje až do Maďarska. Z kapsného jedné knihy týdně hodlal Fermor žít „jako tulák, poutník nebo kočovný učelec“ a přespávat v chudobnicích, klášterech a stodolách. Náhodné seznámení v Bavorsku mu však umožnilo prostřídat tento drsný život bezstarostnou zahálkou v komfortním prostředí středoevropských zámků. V *Času darů* Fermor prokázal nejen pronikavý postřeh a zvědavost, ale i nesporné literární nadání – bohatým a poetickým jazykem podává obraz již zaniklého světa a líčí dějiny a kulturu střední Evropy. *Čas darů* si všímá stodal i horských vrcholů, zámečků i chalup, zahrnuje zastávky v Mnichově, Vídni i nezbytnou zajižďku do Prahy, přináší fascinující portréty národů i míst.

Vydalo nakl. Argo v roce 2018. Z angličtiny přeložila Daniela Orlando, 344 stran, cena po slevě na Kosmas.cz 179 Kč.

ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ A KULTURU ŽIDOVSKÉHO MUZEA V PRAZE

Všechny pořady jsou přístupné jen on-line.

■ 7. února v 10.30: **Nedělní dílna pro rodiče s dětmi: Medvídek Dubi a sklep ní myška.** Medvídek Dubi v únoru znovu otevírá svůj Pohádkový ateliér spolu s modro-bílou knížkou, v níž nalistuje jeden příběh z pera spisovatelky Ilse Weberové. Bude malým tvůrcům vyprávět o tom, jak proti strachu ze tmy může někdy pomoci jeden jediný sluneční paprsek. Těšit se kromě pohádky můžete na spoustu medvědího hraní, skotačení a malování k tomu.

■ 9. února v 18.00: **Domy věčnosti XV – Vysočina: Místa odpočinku pod korunami stromů: Kamenice nad Lipou, Horní Cerekev, Batelov, Třešť.** V dalším pokračování cyklu přednášek *Domy věčnosti* publicistka a fotografka Helena Bretfeldová zavede posluchače na Vysočinu. Trojici menších hřbitůvků pod korunami stromů – Kamenice nad Lipou, Horní Cerekev, Batelov – spojuje nenápadná poloha daleko za posledními domy obce a sounáležitost s věkovitými stromy. To ostatně platí i pro nejrozsáhlejší pohřebiště, židovský hřbitov v Třešti, kde na ploše stíněné staletými duby, buky a smrky odpočívá třináct set pohřbených. Teoretický úvod bude věnován židovským obřadům spojeným se smrtí a umíráním.

■ 11. února v 18.00: **Translokační plány židovských obydlí v 18. století.** Národní archiv v Praze uspořádal v září výstavu souboru translokačních plánů židovských obydlí z 18. století, ke které byla vydána obsáhlá monografie (viz *Rch* 11/2020). Soubor plánů byl v roce 2017 prohlášen za Archivní kulturní památku. Původně měla být putovní verze této výstavy představena v prostorách OVK ŽMP, ale s ohledem na současnou pandemickou situaci se tak stane alespoň formou on-line komentované prohlídky a následně přednášky autorů výstavy Šárky Steinové a Filipa Pauluse z Národního archivu.

■ 16. února v 18.00: **Dopisy přes zed'.** Na podzim 2020 vyšla v českém překladu kniha *Dopisy přes zed'* izraelsko-amerického autora Josiho Haleviho. Kniha, která obsahuje dopisy imaginárnímu palestinskému sousedovi, je textem osobních zamyšlení dotýkajících se filosofických, politických a dějinných

KULTURNÍ POŘADY

otázek. Besedu nad knihou povedou Irena Kalhousová z Herzlova centra izraelských studií FSV UK, Tomáš Pojar z CEVRO Institut a amerikanistka Hana Ulmanová z FF UK. Moderuje Jan Fingerland.

■ 14. února v 10.00: **Nedělní dílna pro rodiče s dětmi: Lvíček Arje jde na karneval.** V letošním roce oslaví Lvíček Arje svátek Purim už v únoru. Jakou masku si asi tentokrát na karneval oblékne? A za co se převléknete vy? Připravte si k počítači veselý převlek, dobrou náladu a něco na zub. Budeme si vyprávět příběh o krásné královně Ester a jejím hodném strýci Mordechajovi, oslavíme spolu nejveselejší svátek v roce.

■ 18. února v 18.00: **Současný izraelský film: Valčík s Baširem.** Další část cyklu filmové historičky Alice Aronové odráží důležité téma: kritiku izraelské armády. V autobiografickém příběhu režiséra Ariho Folmana (1962) se mladý muž vydává za svými přáteli z mládí a snaží se vypátrat pravdu o tom, co se skutečně odehrálo v Libanonu, kde jako mladý voják sloužil u izraelské armády. Strhující animovaný film o nedávných dějinách Blízkého východu. (Izrael, Francie, Německo 2008, 90 min). V originále s českými titulky. Vstup volný.

Tento pořad se koná pouze v případě otevření muzea. Pro aktuální informace sledujte webové stránky www.jewish-museum.cz.

■ 22. února v 18.00: **Představení knihy Nikdo nás nečekal.** V souvislosti s probíhající retrospektivní výstavou „91“ v brněnské Vile Stiassi představí Jana Nejezchlebová z Kulturního a vzdělávacího centra rabína Federera několik knih, spjatých s životem akademické malířky Helgy Hoškové-Weissové. Kromě sbírky veršů *Tak bolely hvězdy* a novely jejího tatínka *I viděl Bůh, že je to špatné*, kterou ještě v Terezíně kresbami doplnila tehdy třináctiletá Helga, zazní ukázky také z *Deníku 1938–1945*, ale především z nedávno vydané autobiografie *Nikdo nás nečekal*.

ZÁJEMCE O SLEDOVÁNÍ POŘADŮ ON-LINE PROSÍME:

■ Zašlete e-mail na adresu: lucie.krizova@jewishmuseum.cz, do předmětu

prosím napište PŘENOS ON-LINE a datum pořadu, den před pořadem Vám bude zaslán odkaz, přes který se budete moci v reálném čase připojit k přednášce. V průběhu přednášky bude možné klást dotazy formou on-line chatu, který je součástí aplikace.

TACHLES.TV

■ Nový komunitní projekt www.tachles.tv, který on-line představuje různá židovská témata z České a Slovenské republiky, už má celkem bohatou nabídku pořadů ve čtyřech kategoriích:

■ **Rabínská moudrost** zahrnuje zamyšlení a komentáře tří rabinů: zemského rabína ČR Karola Efraima Sidona; bratislavského rabína Barucha Myerse a Miši Kapustina, liberálního rabína Ústředního svazu židovských obcí na Slovensku.

■ V oddíle nazvaném **Je to pro nás dobré** zve do televize politolog Andrej Salner odborníky z Česka, Slovenska a Izraele. V prvním díle hovoří s politickým analytikem Grigorijem Mesežnikovem o covidu-19 a konspiračních teoriích na Slovensku.

■ **Po stopách zapomenutých a polozapomenutých židovských hrdinek.** Tak se jmenuje pořad Martina Šmoka, jenž provádí místy, spojenými s příběhy židovských žen, na které by se nemělo zapomenout. V prvním díle se věnuje Marii Schmolkové, humanitární pracovníci, která jako předsedkyně Národního koordináčního výboru pro uprchlíky v Československu pomohla na útěku před nacistickou perzekucí tisícům Židů.

■ **Sababa** je hebrejský a zároveň arabský výraz a znamená výborně. Stejně „skromně“ se jmenuje pořad Michaela Szatmaryho, který každých čtrnáct dní přináší „informace, zajímavosti, aktuality ze židovského světa, napsané lehkým perem“.

■ Tachles.tv shromažďuje zajímavé podcasty a rozhovory z archivů dalších médií, především České televize (například rozhovor D. Stacha s profesorem matematiky na Hebrejské univerzitě Elijahuem Ripsem, jenž se v roce 1969 pokusil v estonské Rize zopakovat čin Jana Palacha; díl Kafkův kufř z cyklu *Šumné stopy* architekta Davida Vávry či interview s Leem Pavlátěm, ředitelem ŽMP). Z archivu slovenského *Denníku N* je k poslouchání podcast, v němž Miša Kapustin líčí, jak se stal liberálním rabinem a jak odešel z ukrajinského Krymu na Slovensko.

LAUDEROVY ŠKOLY V PRAZE

■ **Distanční výuka:** Od počátku ledna se prezenčně výuky opět účastní jen žáci 1. a 2. tříd (a děti z mateřské školy). Navzdory patrné únavě u žáků i pedagogů se snažíme hodiny distanční výuky připravovat co nejpřesněji.

V rámci distanční výuky žáci primy a šesté třídy Lauderových škol zpracovávali několik biologických projektů, které si následně navzájem prezentovali. Vyráběli například sopku a simulovali její výbuch s tekoucí lávou za pomoci běžně dostupných a bezpečných látek z domácnosti, kreslili komiks na téma Vznik života, nechávali si vykrystalizovat sůl a zhotovovali model viru, který doplnili identifikační tabulkou. Viry, které způsobují různá onemocnění člověka (žloutenka, chřipka, spalničky, dětská obrna, covid), vyráběli z velice rozmanitých materiálů – mandarinka, jablko,lobal, polystyren, modelína, hřebíček, špejle, sirky, popř. využili 3D tiskárnu. Výsledky svých projektů žáci nafotografovali a někteří z nich natočili i vlastní videa.

Kvarta v rámci distanční výuky fyziky prováděla pokusy a pozorování v oblasti elektrického pole.

Žáci 5. třídy se on-line formou zúčastnili besedy se spisovatelkou Klárou Smolíkovou. Ještě před příchodem autorky se děti seznámily s její poslední knihou *Cha cha chá, zasmál se Mordechaj*, která se dětem srozumitelnou formou věnuje významným mezníkům z historie českých Židů.

On-line proběhly i tradiční znalostní olympiády.

■ **Tu bi-švat:** V lednu proběhl lauderovský Tu bi-švat, tedy svátek stromů. Prvníci a druháci Lauderek množili pokojové rostliny a prodávali je na e-shopu vytvořeném pro tuto příležitost. Veškerý výtěžek z prodeje věnujeme českému výboru KKL na další péči o Masarykův les v Izraeli. Pokud chcete podpořit rekultivaci Masarykova lesa, můžete svůj příspěvek zaslat rovnou na transparentní cedáka účet školy 2401896070/2010.

■ **Lauderovská e-škola:** E-learningové programy jsou nabízeny nejen dětem, ale i dospělým. Irena Němcová, koordinátorka programu, informuje o proběhlých aktivitách: „Dospělým byla určena beseda s psychiatrem a psychologem MUDr. Tomášem Rektorem, který se věnoval tomu, jak zvládnout současnou náročnou situaci.“

VÝZVY, ZPRÁVY INZERCE

Děti ze všech Lauderových e-škol v Evropě se zúčastnily soutěže o nejlépe a nejoriginálněji vyzdobenou roušku.

■ **Přijímací zkoušky na LŠ:** Přijímací zkoušky na Lauderovy školy by zatím měly proběhnout ve státě daném termínu, tj. v dubnu 2020.

Bližší informace jsou k dispozici zde: http://www.lauder.cz/cs/gymnazium/prijimaci_zkousky_gymnazium.html. Příprava na přijímací zkoušky nadále probíhá on-line formou.

■ **In medias res:** I tento školní rok se koná tradiční konference In medias res, a sice **16. února**. Její organizátoři, studenti LŠ, se zdárně vyrovnali s neobvyklou situací a všechny přednášející požádali o on-line formu.

Více informací naleznete na www.lauder.cz, včetně on-line Dne otevřeného dveří. *ip*

PURIM ON-LINE

■ Vzhledem k tomu, že se nám asi opět nepodaří na svátek Purim udělat velké oslavy a karnevaly, nabízíme alespoň „purimovou zdravici“, kterou připravíme na pražské židovské obci. Na webových stránkách ŽOP (www.kehilaprag.cz) i Federace židovských obcí v ČR (www.fzo.cz) naleznete link, kde bude možné náš purimový miniprogram zhlédnout. A příště už snad hezky z očí do očí. *Chag sameach!*

Vida Neuwirthová

HUMANITÁRNÍ POMOC OBĚTEM NACISMU V ČR

■ V době, kdy si celý svět sužovaný koronavirovou pandemií připomíná Mezinárodní den památky obětí holokaustu a předcházení zločinům proti lidskosti, spojila obecně prospěšná společnost Živá paměť síly s německou nadací Alfred Landecker Foundation s cílem pomoci více než tisícovce přeživších nacistů zvládnout současné, po všech stránkách náročné období. Landeckerova nadace poskytla Živé paměti grant na

nákup ochranných a hygienických pomůcek, vitaminových preparátů, potravinových doplňků a dalších komodit, které budou formou individuálních humanitárních balíčků doručeny během února 2021 více než tisícovce přeživších nacistů.

Vedle bývalých vězňů nacistických koncentračních, internačních a pracovních táborek, věznic, káznic a ghet je tato materiální pomoc určena i pro osoby, které se byly nuceny před nacistickým pronásledováním ukrývat, žít pod cizí identitou či emigrovat do zahraničí, a v neposlední řadě pro osoby deportované či dislokované na nucené práce ve prospěch německé třetí říše.

Více informací o nadaci a její činnosti naleznete na www.zivapamet.cz.

D. Sedláčková, ředitelka ŽP

FESTIVAL CHAVERUT

■ **Od února až do dubna** probíhají ve Valašském Meziříčí akce v rámci již 17. ročníku festivalu Chaverut – Přátelství. Pořádá jej město Valašské Meziříčí ve spolupráci s českou pobočkou ICEJ (Mezinárodního křesťanského vyslanectví Jeruzalém). Letošní rok není samozřejmě vyloučena i varianta on-line; veškeré informace o změnách provedení sledujte na stránkách www.kzvalmez.cz, kde také naleznete podrobný program festivalu.

Festival se koná na různých místech Valašského Meziříčí a zahrnuje rozmanité pořady: výstavu *TGM a Svatá země*; přednášky o judaismu, židovských tradicích a Izraeli, ale také filmovou projekci, koncert izraelského jazzového saxofonisty a klarinetisty Gilada Atzmona & Band či besedu velvyslance Státu Izrael v ČR Daniela Merona a ministra zahraničí ČR Tomáše Petříčka na téma aktuální situace na Blízkém východě. *J. Kimler, ICEJ*

TRYZNA ZA OBĚTI RODINNÉHO TÁBORA

■ Tradiční tryzna za oběti rodinného tábora v Osvětimi, kterou pořádá Terezínská iniciativa, se s ohledem na současná karanténní opatření bude konat v on-line přímém přenosu z Pinkasovy synagogy v Praze, a to dne **8. března** v 10.00 hodin. Připojte se, prosím, na adrese: www.kehilaprag.cz a budete přeměrováni na Facebook.

Záznam bude možné na této adrese zhlédnout až do 18. března.

M. Stránský, předseda TI

ŽNO BANSKÁ BYSTRICA

Srdečně blahoželáme našim členom, ktorí v mesiaci **február** slávi sviatok svojich narodenín: pani Dagmar Hrnčiarová, nar. 2.2. – 69 rokov; pani Eva Welwardová, nar. 19.2. – 73 rokov; pani Marta Uhliarová, nar. 17.2. – 55 rokov; pán Ján Uhliar, nar. 20.2. – 68 rokov, a pán Leopold Redlinger, nar. 22.2. – 80 rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO BRATISLAVA

V mesiaci **február** oslávia narodeniny: pani Eva Bergendiová – 83 rokov; pani Eva Bihellerová – 73 rokov; pán Juraj Bock – 85 rokov; pán Peter Borský – 70 rokov; pani Zuzana Diamantová – 83 rokov; pán Peter Gavora – 79 rokov; pán Anatolij Goldenberg – 74 rokov; pán Jozef Kopelman – 74 rokov; pani PhDr. Judita Neumannová – 70 rokov; pani PhDr. Zuzana Paliderová – 82 rokov; pani Agneta Schauzerová – 73 rokov; pán Ing. Pavol Skalický – 72 rokov; pani Valéria Slámová – 93 rokov; pán Karol Slnek – 72 rokov; pán MUDr. Kurt-Karol Sudek – 90 rokov; pani Marta Szilárdová – 98 rokov; pani Karolína Szorádová – 72 rokov; pani Judita Šándorová – 85 rokov; pani Magda Šimková – 93 rokov; pani Dalma Špitzerová – 96 rokov; pán Ján Štrasser – 75 rokov; pán Milan Valášek – 74 rokov; pán Ing. Tomáš Weiss – 71 rokov, a pán JUDr. Ivan Werner – 75 rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽO BRNO

V **únoru** oslaví narodeniny: slečna Sara Blau, nar. 17. 2. – 20 let; pani Hana Fischer, nar. 17. 2. – 73 let; pan Milan Lustig, nar. 22. 2. – 85 let; David Joshua Ondra, nar. 16. 2. – 11 let; pan Alois Pláček, nar. 18. 2. – 84 let; pan Jan Rybář, nar. 17. 2. – 74 let; pan Petr Urban, nar. 9. 2. – 62 let, a pani Milada Winklerová, nar. 1. 2. – 72 let. Všem přejeme pevné zdraví.

Ad mea veesrim šana!

ŽO DĚČÍN

V **únoru** oslaví jubileum naši členové: pan Petr Malina – 79 let; pan Ing. František Comorek – 62 let; pan Willy Elbert – 54 let; pan Oded Zev Pelzmann – 75 let; pan Zdeněk Popper – 73 let; pan Mgr. Michal Špevák – 65 let, a pan Ing. Vít Šprta – 62 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO KARLOVY VARY

V **únoru** oslaví narodeniny: pani Mgr. Alena Závorová, nar. 2.2. – 58 let,

**ZPRÁVY
Z OBCÍ**

a pani Jana Novotná, nar. 20.2. – 47 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽNO KOŠICE

Blahoželáme našim členom, ktorí v **januári** osláviли sviatok narodenín: pán Peter Boček – 74 rokov; pán Marcel Deri – 75 rokov; pán Ing. Jozef Grünmann – 75 rokov; pani PhDr. Eva Dudová – 61 rokov; pani Eleonóra Šnajdárová – 77 rokov; pani Valentína Krendželáková – 67 rokov; pán Pavel Tkáčik – 67 rokov; pán Ladislav Krámer – 64 rokov; pán Ing. Róbert Gold – 61 rokov, a pán Rami Schlanger – 66 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

Vo **februári** blahoželáme: pani Etela Bergerová – 64 rokov; pán Tomáš Borový – 75 rokov; pán MUDr. Ladislav Burger – 72 rokov; pani Hedviga Ivašcuová – 67 rokov; pán Štefan Kažimír – 69 rokov; pán Erwin Löwy – 66 rokov; pani Eva Pavljková – 74 rokov; pán Ing. Daniel Riemer – 73 rokov; pani MUDr. Mária Rzouňková – 74 rokov, a pani Ing. Viera Veselová – 74 rokov. Všetkým prajeme veľa zdravia, spokojnosti a pohody.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtie:

So smútkom oznamujeme, že dňa 22. 12. 2020 zomrel vo veku 83 rokov pán Ing. Ivan Fried a dňa 14. 1. 2021 pán MUDr. Alexander Breiner vo veku 90 rokov.

Zichronam livracha!

ŽNO OLOMOUC

V **únoru** oslaví jubileum tyto naše členky: slečna Kristýna Neumannová, nar. 5.2. – 16 let, a pani Helena Weil, nar. 22.2. – 73 let. Přejeme jim hodně zdraví.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO PLZEŇ

V **únoru** oslaví narodeniny tito naši členové: pani Iveta Čechová – 53 let a pan

Ing. Zdeněk Roubíček – 69 let. Přejeme jim hodně zdraví, štěstí a osobní spokojenosti. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO PRAHA

V **únoru** oslavují narodeniny: pan Petr Brandeiský, nar. 6.2. – 91 let; pan Michael Dushinsky, nar. 10.2. – 75 let; pan Albert Erent, nar. 2.2. – 81 let; pan Aron Chaplik, nar. 24.2. – 83 let; pani Věra Jílková, nar. 1.2. – 99 let; pani Helena Klímová, nar. 3.2. – 84 let; pani Irena Luňáková, nar. 8.2. – 75 let; pani Věra Milcherová, nar. 15.2. – 97 let; pani Mariana Russová, nar. 14.2. – 84 let; pani Alena Smolíková nar. 9.2. – 83 let; pan Robert Stein, nar. 10.2. – 86 let; pani Emma Šternová, nar. 10.2. – 98 let, a pani Helena Valíková, nar. 5.2. – 90 let. Jubilantům přejeme hodně zdraví do dalších let.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí:

Je naší smutnou povinností oznámit, že dne 4. 1. 2021 zemřel ve věku 45 let pan Tomáš Hampel.

Dne 6. 1. zesnul ve věku 80 let pan Ing. Peter Lischke, CSc. Se zesnulým jsme se rozloučili 8. 1. na NŽH v Praze.

Dne 8. 1. zesnula ve věku 84 let pani Jitka Boučková. Se zesnulou jsme se rozloučili 12. 1. na NŽH v Praze.

Dne 10. 1. zesnula ve věku 92 let pani Marie Vítovcová.

Dne 12. 1. zesnul ve věku 74 let pan Daniel Meller. Necht' jsou jejich duše vevázané do svazku věčného života.

Zichronam livracha!

ŽO TEPLICE

V **únoru** oslaví své narodeniny: pan Michael Lichtenstein, nar. 23.2. – 70 let, a pani Ivana Mertová, nar. 12.2. – 29 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO TRENČÍN

Želáme všetko najlepšie svojmu členovi panu Ing. Jozefu Beckovi z Prievidze, ktorý v mesiaci **február** oslaví 68 rokov. Oslávencom želáme všetko najlepšie.

Ad mea veesrim šana!

ŽO ÚSTÍ NAD LABEM

V **únoru** oslaví své narodeniny: pani Mgr. Zdeňka Matičková, pani Věra Novotná, pani Hana Kumperová, pani Jana Krausová, pani Bc. Lucie Vandas a pánové Mgr. Vladimír Matička a Mgr. Pavel Ťupek. *Ad mea veesrim šana!*

RAKOUSKO PROTI ANTISEMITISMU

Rakouská vláda projednala novou strategii pro boj s antisemitismem v zemi. Jejím základem je posílení ostrahy židovského společenství. Má se dosáhnout vytvořením koordinačního týmu na federální úrovni, ztrojnásobením investic do ochrany židovských institucí na čtyři miliony eur, ale také dodatky k legislativě. Dle Oskara Deutsche, předsedy Svazu rakouských židovských obcí, dala vláda velmi přesvědčivě najevo, že bere problém vážně a že boj proti antisemitismu není úkolem židovské komunity, ale především celého národa.

BAROMETR ANTISEMITISMU V BRITÁNII

Podle „barometru antisemitismu“, vypovídajícím o postojích židovského britského společenství za rok 2020, se důvěra Židů ve svou budoucnost v zemi zvýšila: věří v ní dvě třetiny, což je nejvíce od roku 2015. Naopak podíl lidí, kteří se pro své židovství necítí v Británii být vítáni, klesl z 53 procent v roce 2019 na 18 procent.

Průzkum, který provedli odborníci z King's College v Londýně, ukazuje, že se situace zlepšila poté, co z vedení Labouristické strany odešel v dubnu 2020 Jeremy Corbyn. Jeho nástupce Keir Starmer se omluvil za Corbynuv nedbalý přístup k problému silícího antisemitismu v LP a slíbil nápravu.

NORIMBERSKÝ PROCES ON-LINE

Loňského listopadu zpřístupnilo Muzeum holokaustu ve Washingtonu on-line přes 700 hodin audiozáznamů ze soudního procesu Mezinárodního vojenského tribunálu s nacistickými zločinci v Norimberku (probíhal od listopadu 1945 do října 1946) a 37 krátkých filmů použitých jako důkazový materiál. Na zvukových nahrávkách lze slyšet hlasy soudců spojeneckých států a Sovětského svazu a výpovědi předních nacistů (mnohé jsou jen v němčině, bez slyšitelného překladu). Materiál lze nalézt na www.ushmm.org. Nahrávky z norimberského procesu jsou zpřístupněny veřejnosti poprvé.

ZEMŘEL LARRY KING

Ve věku 87 let zemřel v lednu v nemocnici Los Angeles Larry King, proslulý svou televizní show, do níž si zval slavné osobnosti a vedl s nimi rozhovor. Vrcholem jeho dráhy byl pořad *Larry King Live*, jež měl v letech 1985–2010 na

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Larry King vystupoval i v několika komiksech.

stanici CNN a během kterého hovořil s 6000 hosty z nejrůznějších prostředí. Do jeho pořadu přijali pozvání vrcholní domácí i světoví politici, ale také třeba lidé, kteří věří v existenci UFO. Za 63 let své kariéry (v televizi, rozhlasu a později na internetu) vedl interview údajně s 60 tisíci lidmi. Vždy spoléhal na stručné a jednoduché otázky.

L. King se původně jmenoval Lawrence Harvey Zeiger a jeho rodiče, ortodoxní Židé, přišli do USA z východní Evropy.

POLICIE NA SVATBĚ

Londýnští policisté zasahovali na svatbě v ultraortodoxní škole na severu města. Účastnilo se jí 400 hostů. Všem organizátorům akce hrozí za porušení vládních nařízení kvůli pandemii covidu-19 pokuta ve výši 12 tisíc liber, hostům 220 liber. Vedení školy tvrdí, že se jedná o svatbu, a navíc tak početnou. V Británii, kde dosud na nemoc zemřelo na 100 tisíc lidí, platí v současné době kvůli novému typu viru přísný lockdown, lidé mají vycházet jen v nejn nutnějších případech, setkávání je omezeno jen na členy jedné domácnosti, a to maximálně na šest osob.

VAKCÍNA I PRO TEENAGERY

Stát Izrael je na prvním místě na světě ve schopnosti očkovat své občany vakcínou

proti covidu-19: na konci ledna už dostalo vakcínu 2,5 z 9 milionů obyvatel země. K těm, kdo se mohou k očkování dostavit, patří čerstvě i studenti středních škol ve věku od 16 do 18 let. Současně ale platí maximálně přísná opatření, neboť počet nakažených je stále vysoký. K tématu viz str. 21.

FILM ZPRÁVA NA OSCARA

Slovensko-česko-německý snímek *Zpráva* o útěku dvou židovských vězňů z Osvětimi, který podle knihy Alfréda Wetzlera *Co Dante neviděl*, natočil režisér Petr Bebjak, byl za Slovensko nominován na cenu Americké filmové akademie, Oscara. Do českých kin měl být uveden u příležitosti Mezinárodního dne památky obětí holokaustu. Kvůli pandemii koronaviru je premiéra v tuzemsku zatím odložena na jaro 2021. Film *Zpráva* (v angličtině *Auschwitz Report*) byl však 27. ledna, v den 76. výročí osvobození nacistického koncentračního tábora v Osvětimi, promítán v USA on-line prostřednictvím Centra Simona Wiesenthala se sídlem v Los Angeles. Po promítání následovala debata s režisérem Bebjakem a představitelem hlavní role „Freddyho“ Wetzlera Noëlem Czuczorem, moderovaná držitelem Oscara Richardem Trankem. Vyhlášení nominací filmové akademie v kategorii nejlepší mezinárodní film, v rámci které se bude hlasovat o *Zprávě*, se koná 9. února.

Obecně známější ze dvou uprchlíků a autorů zprávy o masovém vraždění Židů je Rudolf Vrba, jenž svou knihu o útěku nazval v českém překladu *Utekl jsem z Osvětimi*. (am)

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, telefon/fax 226 235 217, e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Alice Marxová (šéfredaktorka), Jiří Daniček. Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Distribuci pro předplatitele provádí v zastoupení vydavatele společnost Česká pošta a. s. Objednávky na bezplatné infolince České pošty 800 300 302 nebo 954 302 007 (16), písemně na adrese: Česká pošta, s. p. oddělení periodického tisku Olšanská 38/9, 225 99 Praha 3, e-mail: postabo.prstc@cpost.cz. Předplatné pro Slovensko MAGNET press, Slovakia s.r.o. P.O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: předplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí vyřizuje administrace Roš chodeš. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 1. 2. 2020. **Cena 30 Kč** (1,20 €)